



PowerED

Doradztwo zawodowe w wyrównywaniu szans edukacyjnych

Rekomendacje dla dyrektorów szkół, samorządów,
sektora prywatnego i pozarządowego



PowerED

DORADZTWO ZAWODOWE W WYRÓWNYWANIU SZANS EDUKACYJNYCH

Rekomendacje dla dyrektorów szkół, samorządów, sektora prywatnego
i pozarządowego

Opracowanie merytoryczne:

Marta Wrzosek

Andrzej Pieńkowski

Opracowanie graficzne i skład:

Katarzyna Bryda

Korekta:

Małgorzata Załoga

© Katalyst Education 2022

Dokument udostępniony na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.pl>

Publikację można pobrać bezpłatnie ze strony <https://power-ed.pl>

Opublikowano 13 czerwca 2022 roku.

Fundacja Katalyst Education jest inkubatorem innowacji w obszarze edukacji. Jej misją jest wyrównywanie szans wszystkich uczniów w Polsce poprzez tworzenie darmowych, cyfrowych, otwartych, wysokiej jakości narzędzi edukacyjnych i dostarczanie usług wspierających optymalne ich wykorzystanie. Projekty zainicjowane przez Katalyst Education:



Katalyst Education uprzejmie dziękuje Elektrowni Powiśle za udostępnienie przestrzeni konferencyjnej dla wydarzenia PowerED 2021, podczas którego powstały zręby tej publikacji.

Uczestnicy PowerED

- Aleksandra Abakanowicz**, Inkubator Starter
- Katarzyna Abramowicz**, Gdyńska Sieć Doradców Zawodowych
- Alina Bacic**, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Słupsku
- Lilla Błaszczuk**, Szkoła Podstawowa w Pukininie
- Iwona Brzózka-Złotnicka**, Stowarzyszenie Cyfrowy Dialog
- Grzegorz Chrobak**, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
- Sylwia Cor**, Starostwo Powiatowe w Słubicach
- Joanna Ćwiek**, Rzeczpospolita
- Marta Czapiewska**, Szkoła Podstawowa nr 2 w Czernsku
- Marta Czapińska**, Fundacja Teach for Poland
- Zyta Czechowska**, Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Zyta Czechowska
- Emilia Dalkiewicz-Kojto**, Szkoła Podstawowa nr 8 w Legionowie
- Agnieszka Dobbek-Szuta**, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 24 w Warszawie
- Katarzyna Dobrzyńska**, Fundacja Katalyst Engineering
- Anna Dukowska**, Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Bohaterów Wybrzeża w Sopocie
- Katarzyna Dutkiewicz**, Fundacja Teach for Poland
- Dorota Fiett**, Bednarska Szkoła Realna
- Katarzyna Fusiek**, Fundacja Big Brothers Big Sisters of Poland
- Jakub Gontarek**, Instytut Ochrony Środowiska, Państwowy Instytut Badawczy
- Barbara Górka**, Fundacja Imago
- Kinga Gruszecka**, Polska Agencja Kosmiczna
- Beata Grzelak**, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
- Katarzyna Hall**, Stowarzyszenie Dobra Edukacja
- Barbara Halska**, Hostersi
- Justyna Januszewska**, Stowarzyszenie Dobra Edukacja
- Agata Jasińska**, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Głuchych w Warszawie
- Ewelina Jedwabny**, Centrum Wspierania Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Poznaniu
- Karol Kapuściński**, No Fluff Jobs
- Agnieszka Karwas**, Szkoła Podstawowa nr 89 w Krakowie
- Aneta Kąsiel**, Zespół Szkół w Świebodzicach
- Emilia Kędziorek**, Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
- Magdalena Kępka**, Fundacja Robinson Crusoe
- Marta Koch-Kozioł**, Ośrodek Rozwoju Edukacji
- Zuzanna Kolecka**, Urząd Miejski w Radomiu
- Łucja Kornaszewska-Antoniuk**, Forum Darczyńców
- Damian Kupczyk**, Czepczyński Family Foundation
- Kamila Lis**, IBM Polska
- Agata Łuczyńska**, Fundacja Szkoła z Klasą
- Jerzy Maduzia**, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Rybniku
- Tomasz Magnowski**, Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej
- Bartosz Małeckie**, Bednarska Szkoła Realna
- Elżbieta Małek**, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli
- Marcin Marciniak-Mierzejewski**, Instytut Badań Edukacyjnych
- Paweł Marczewski**, Fundacja im. Stefana Batorego
- Agnieszka Marusiak**, infoShare Academy
- Magdalena Maruszczak**, Fundacja KPMG
- Wioletta Matusiak**, Stowarzyszenie Wikimedia Polska
- Monika Mazur-Mitrowska**, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli
- Katarzyna Nabrdalik**, Fundacja Teach for Poland
- Joanna Odzeniak**, Biuro Edukacji m. st. Warszawy
- Danuta Oleksiak**, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu
- Elżbieta Opita**, Fundacja Kosmos dla Dziewczynek
- Krystyna Parszuto**, Zespół Szkół Prywatnych nr 1 w Stargardzie
- Magdalena Pawitojć**, Zespół Szkół w Świebodzicach
- Monika Pawłowska**, Budimex
- Krystian Piątek**, Fundacja Uniwersytet Dzieci
- Anna Płoska**, Centrum Szkoleń i Promocji Zatrudnienia
- Małgorzata Pomianowska**, Wolters Kluwer
- Paweł Przedpełski**, Fundacja Edukacja Przyszłości
- Marta Puciłowska**, Fundacja Szkoła z Klasą
- Joanna Rabiega-Wiśniewska**, Instytut Badań Edukacyjnych
- Zuzanna Rabiej**, Fundacja QuantFin
- Jolanta Aleksandra Rodzewicz**, #Facetka_z_Poradni
- Konrad Romaniuk**, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
- Małgorzata Rosalska**, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- Ewa Rostańska-Ciach**, XI Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Reja w Warszawie i Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1 w Warszawie
- Klara Sielicka-Baryłka**, Stowarzyszenie Wikimedia Polska
- Anna Sowińska**, Specjalistyczna Poradnia OPTA i Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 12 w Warszawie
- Ida Skrzyszewska**, Fundacja Inspiring Girls Polska
- Dorota Suchacz**, II Liceum Ogólnokształcące im. dr. W. Pniewskiego w Gdańsku
- Katarzyna Szczepkowska**, Wolters Kluwer
- Dominika Szulc**, Fundacja Uniwersytet Dzieci
- Wioletta Szymańska**, Librus
- Sławomir Szymczak**, Instytut Badań Edukacyjnych
- Małgorzata Szyńska**, Centrum Wspierania Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Poznaniu
- Iwona Śródka**, XXXIV Liceum Ogólnokształcące w Warszawie z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Miguela de Cervantesa
- Marta Tomaszewska**, Kulczyk Foundation
- Anna Wawrzonek**, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- Katarzyna Wielocha**, Fundacja Edukacja Przyszłości
- Jakub Wierzbicki**, Collegium Da Vinci
- Dominika Wiśniewska**, Fundacja Polskiego Funduszu Rozwoju
- Marek Wojna**, Students.pl
- Magdalena Wójtowicz**, Inkubator Starter
- Anna Żelazowska-Kosiorek**, Fundacja Robinson Crusoe
- Małgorzata Zub**

Moderatorzy dyskusji

- Aleksandra Czetwertyńska**
- Izabela Meyza**
- Anna Stokowska**
- Kamil Śliwowski**
- Andrzej Pieńkowski**

Spis treści

Cele i adresaci PowerED	5
Wstęp	6
Rekomendacja 1:	
Szkoły jako lokalne centra doradztwa zawodowego	16
1A. Etyczny model doradztwa jako fundament funkcjonowania szkoły	16
1B. Angażowanie rad rodziców	18
1C. Etatowy doradca zawodowy jako organizator i koordynator WSDZ	20
Rekomendacja 2:	
Tworzenie lokalnych sieci wsparcia wokół szkół	23
2A. Współpraca z rodzicami	24
2B. Współpraca szkół z przedsiębiorcami i pracodawcami	26
2C. Współpraca szkół z placówkami z kolejnych etapów edukacyjnych	28
2D. Powołanie powiatowych koordynatorów ds. doradztwa zawodowego	31
Rekomendacja 3:	
Umożliwienie dzieciom i młodzieży poznania rynku pracy z bliska i od wewnątrz	33
3A. Zapoznanie dzieci i młodzieży z wieloma różnymi rodzajami pracy	34
3B. Umożliwienie uczniom doświadczenia środowiska pracy	36
3C. Zbliżenie między szkolnictwem ogólnym i branżowym	37
Rekomendacja 4:	
Dostosowanie programu i metod nauczania do wymagań współczesnego świata	41
4A. Rozwijanie kompetencji kluczowych	41
4B. Tutoring i mentoring prowadzony przez wychowawców	45
4C. Włączenie zagadnień z doradztwa zawodowego w doskonalenie zawodowe nauczycieli	48
4D. Kontekstualizacja treści z podstawy programowej	49
Rekomendacja 5:	
Dostępność indywidualnego doradztwa dla każdego ucznia	51
5A. Regularna diagnoza zasobów i talentów uczniów	51
5B. Umożliwienie każdemu uczniowi odbycia indywidualnej rozmowy doradczej	53
5C. Przestrzeń na indywidualne konsultacje z doradztwa zawodowego w szkole	55
Zakończenie	56

Cele i adresaci PowerED

Biznes i edukacja – to dwa środowiska, które bardzo chcą się ze sobą komunikować, ale nie potrafią.

Celem PowerED 2021 jest wypracowanie rekomendacji dla firm, samorządów i organizacji społecznych, jak wspierać etyczne i skuteczne doradztwo zawodowe w szkołach, tak aby wszystkie dzieci – zwłaszcza te ze środowisk defaworyzowanych – były na dobrej drodze do maksymalizacji ich prawdziwego potencjału przez całe życie. Nie są to rekomendacje dla rządu. Wierzymy, że dobre praktyki można wprowadzać oddolnie, bez zmiany obowiązującego prawa, dzięki współpracy szkół i organów prowadzących z ich lokalnym otoczeniem społecznym. Propozycje takiej właśnie współpracy znajdują się w niniejszej publikacji.

Rekomendacje PowerED adresujemy do wszystkich podmiotów gotowych pomóc szkołom w ich misji, przede wszystkim do: organów prowadzących szkoły i placówki edukacyjne (w tym do jednostek samorządu terytorialnego), rad rodziców, organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw, a także dyrektorów szkół, od których gotowości i woli działania w największym stopniu zależy rezultat proponowanych przedsięwzięć.

Chcielibyśmy, aby niniejsze rekomendacje pomogły organizacyjnie wesprzeć pracę koordynatorów, odpowiedzialnych za funkcjonowanie systemu doradztwa zawodowego w każdej szkole podstawowej i ponadpodstawowej.

Wstęp

Głównym zadaniem człowieka w życiu jest zrodzenie samego siebie, stanie się tym, kim jest potencjalnie, a najważniejszym produktem jego wysiłku jest jego osobowość.

Erich Fromm

Gdy zaczęliśmy planować pierwsze wydarzenie PowerED na początku 2020 roku, nie mieliśmy pojęcia, że za chwilę wybuchnie pandemia. W listopadzie, w szczycie drugiej fali COVID-19 w Polsce, zmuszeni byliśmy niemal w ostatniej chwili przenieść wydarzenie do środowiska online. Pandemiczny kontekst odcisnął się jednak dużo głębiej na efekcie naszej pracy. Celem [PowerED 2020](#) była próba znalezienia spójnej, oddolnej strategii zmniejszania zjawiska wykluczenia edukacyjnego wśród dzieci i młodzieży. Dostrzegliśmy potrzebę pomocy tym, którzy z powodu swojej sytuacji socjoekonomicznej, choroby, niepełnosprawności, czy życia z dala od dużych ośrodków miejskich nie mogą skorzystać ze wsparcia edukacyjnego i rozwinąć w pełni swojego potencjału. Podczas pandemii nagle stało się to ważniejsze niż kiedykolwiek wcześniej, bo grupa wykluczonych, wcześniej stosunkowo nieliczna, powiększyła się o rzesze uczniów nie radzących sobie ze zdalnym nauczaniem. Ten skokowy wzrost skali wyzwania sprawił, że w opublikowanych przez nas wiosną 2021 roku [Rekomendacjach PowerED](#)¹ zaproponowaliśmy wizję kompleksowych zmian, pozwalających – w naszym przekonaniu – polepszyć jakość wsparcia każdego ucznia, nie tylko wykluczonego, dzięki bliższej współpracy szkół z samorządami, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym.

Czas pokazał, że to właściwy kierunek, który zaczął być realizowany w praktyce. Coraz więcej szkół w Polsce dostrzega zalety nauczania hybrydowego – w rozumieniu przedpandemicznym² – o czym świadczy chociażby wciąż rosnąca popularność takich zasobów edukacyjnych jak filmy projektu [Pi-stacja](#)³. Wiele szkół stara się również – mimo konieczności nadgonienia realizacji podstawy programowej – poprawiać relacje z uczniami i swoim otoczeniem społecznym, organizując zajęcia

¹ Rekomendacje PowerED 2020. [\[link\]](#)

² Nauczanie hybrydowe (ang. *blended learning*) to wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do indywidualnego wsparcia ucznia w trakcie nauki w szkole. W czasie pandemii to wcześniej ugruntowane pojęcie zaczęło być rozumiane inaczej: jako rotacyjne uczestnictwo uczniów w zajęciach w szkole.

³ W pierwszym kwartale 2022 roku filmy Pi-stacji miały ponad milion wyświetleń miesięcznie, jeszcze więcej niż w rekordowym 2021 roku, mimo zniesienia nauki w trybie hybrydowym i innych obostrzeń związanych z COVID-19.

integracyjne, odbudowując więzi i rozmawiając o uczuciach, a także zmieniając samo szkolne środowisko na bardziej przyjazne⁴. Nawet kuratoria oświaty zalecają jak najczęstsze prowadzenie zajęć integracyjnych⁵. W polskiej oświacie pojawia się zatem szansa na trwałą zmianę, która pomoże zmniejszać zjawisko wykluczenia edukacyjnego.

Równoległe rozwija się współpraca szkół z przedsiębiorcami. W szkolnictwie branżowym (tj. branżowych szkołach I i II stopnia, technikach oraz szkołach policealnych) funkcjonuje prawny obowiązek podejmowania takiej współpracy^{6,7}. Od dawna tworzone są klasy patronackie i rozwijane jest kształcenie dualne, a także organizowane są staże uczniowskie. Jednak w szkołach podstawowych i ogólnokształcących kontakty z podmiotami rynku pracy wciąż są stosunkowo rzadkie. To duży problem, bo uczniowie podstawówek i liceów to częstokroć osoby mające trudności z podjęciem racjonalnej decyzji o wyborze przyszłego zawodu. Możliwość poznania realiów pracy na różnych stanowiskach mogłaby im w tym bardzo pomóc, a zarazem nadać tak potrzebny praktyczny kontekst wiedzy przekazywanej w tych szkołach, przyczyniając się do poprawy osiągnięć edukacyjnych – co było jedną z rekomendacji PowerED w 2020 roku. Otoczenie szkoły jest generalnie bardzo otwarte na możliwość pomocy w tym zakresie⁸. Zarówno zdrowy rozsądek i obowiązujące prawo nakazują, by z tą pomocą docierać do młodych ludzi jak najwcześniej, a nie dopiero tuż przed momentem podejmowania decyzji, jak to się zazwyczaj odbywa obecnie⁹. Proszą o to sami uczniowie¹⁰. Mimo wprowadzenia w klasach VII-VIII szkół podstawowych, a także w szkołach ponadpodstawowych nowego przedmiotu „doradztwo zawodowe”, którego treści programowe zachęcają do korzystania z otoczenia społecznego szkoły, potencjał tego rozwiązania nie jest jeszcze dostatecznie wykorzystywany. Istnieje również ryzyko pojawienia się wątpliwości etycznych związanych ze współpracą placówek oświatowych z biznesem. Dlatego postanowiliśmy zająć się tym tematem podczas kolejnego wydarzenia PowerED w 2021 roku, którego owocem jest niniejszy dokument.

Druga edycja PowerED miała miejsce w warszawskiej Elektrowni Powiśle. W listopadzie 2021 roku, ponad 90 ekspertów i ekspertek reprezentujących samorządy, organizacje społeczne, środowisko doradców zawodowych i pracodawców spotkało się, by wypracować rekomendacje dotyczące zapobiegania nieprzemysłanym, opartym jedynie na intuicji decyzjom edukacyjno-zawodowym młodzieży, które mogą prowadzić do niepowodzeń karierowych. Tak jak rok wcześniej, odbyła się dyskusja plenarna, a następnie rozmowy przy 5 stolikach eksperckich. Podsumowaniem tych rozmów jest niniejsza publikacja, opracowana przez zespół fundacji Katalyst Education. Przed publikacją, treść

⁴ Centrum Edukacji Obywatelskiej (2021). *Szkoła ponownie czy szkoła od nowa? Jak wygląda powrót do stacjonarnej edukacji?* Warszawa, czerwiec 2021 [[link](#)]

⁵ Wolan-Nowakowska, M. (2021). *Program wychowawczy POWRÓT DO SZKOLY. Praktyczny poradnik dla nauczycieli*. [[link](#)]

⁶ Obowiązek nawiązania współpracy z pracodawcą do roku szkolnego 2021/2022 obejmował szkoły rozpoczynające kształcenie w nowych zawodach, a od roku szkolnego 2022/2023 i w kolejnych latach szkolnych obejmie wszystkie szkoły prowadzące kształcenie zawodowe.

⁷ ORE (2020). *Uwarunkowania prawne dotyczące współpracy szkoły z pracodawcą*. [[link](#)]

⁸ Fundacja GAP (2021). *Edukacja 2030+*, str. 66. [[link](#)]


⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego. [[link](#)]

¹⁰ Kamieniecka, M. (2015). *Decyzje edukacyjno-zawodowe uczniów szkół gimnazjalnych*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa. [[link](#)]

niniejszych rekomendacji została skonsultowana z uczestnikami dyskusji. Organizatorzy chcą wyrazić ogromną wdzięczność wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania tego dokumentu.

Wyzwań jest coraz więcej. Kilka miesięcy po PowerED 2021 niespodziewanie wybuchła wojna w Ukrainie. Do naszego kraju przybyły miliony uchodźców, a wśród nich setki tysięcy dzieci w wieku szkolnym. Nikt nie umie przewidzieć, jak długo będą musiały u nas pozostać. Polskie szkoły stanęły przed wyzwaniem zaopiekowania się uczniami kształconymi dotąd w innym systemie i nie mówiącymi po polsku. Pojawiła się zatem nowa grupa osób wykluczonych edukacyjnie, w dodatku z realną perspektywą wejścia w przyszłości na polski rynek pracy. Mimo że temat ten nie był podejmowany podczas PowerED 2021, nie mogliśmy go pominąć w niniejszych rekomendacjach.

Jak zapobiegać niepowodzeniom karierowym?

 Nie każmy dzieciom wybierać zawodu. Mówmy o tym, że mają jakieś kompetencje.

Polska ma jeden z najniższych w Europie wskaźników mobilności społecznej. To oznacza, że dziecko z rodziny o niskim statusie socjoekonomicznym ma stosunkowo małe szanse na osiągnięcie wyższego poziomu życia, nawet jeśli ma do tego potencjał¹¹. Trzeba to zmienić. **Optymalnym czasem i miejscem do budowania kapitału osobistego i pozytywnej samooceny, a także zwalczania szkodliwych przekonań, jest szkoła podstawowa i ponadpodstawowa, ponieważ to właśnie wtedy w rozwoju psychicznym dzieci i młodzieży kształtują się kluczowe postawy życiowe i schematy myślenia o przyszłej karierze zawodowej¹².** Wieloletnie badania wykazały, że uczniowie szkół ponadpodstawowych, którzy szukają doświadczeń pracy oraz aktywnie myślą o swojej przyszłości, po wejściu na rynek zatrudnienia są mniej narażeni na bezrobocie, więcej zarabiają i są szczęśliwsi¹³. **Gdyby udało się przekonać uczniów i ich rodziców, żeby zamiast na siłę szukać pasji, która mogłaby stać się pracą, skupili się na kompetencjach i zdobywaniu doświadczeń, z pewnością ryzyko niepowodzenia karierowego znacznie by zmalało. Tworzenie kapitału osobistego w sposób dynamiczny, bez wyznaczonego arbitralnie ostatecznego celu zawodowego, z pewnością także zmniejszyłoby stres odczuwany w momentach tranzycji.**

¹¹ World Economic Forum (2020). *Social mobility report*. [\[link\]](#)

¹² Watson, M., & McMahon, M. (Eds.) (2016). *Career Exploration and Development in Childhood: Perspectives from theory, practice and research* (1st ed.). Routledge. [\[link\]](#)

¹³ Covacevich, C., et al. (2021). *Indicators of teenage career readiness: An analysis of longitudinal data from eight countries*. OECD Education Working Papers, No. 258, OECD Publishing, Paris, [\[link\]](#)

Elastyczność jest tym ważniejsza, że współczesny rynek pracy podlega szybkim i fundamentalnym zmianom w kierunku tzw. gospodarki współdzielenia (ang. *Gig Economy*). Według prognoz sprzed pandemii, do 2025 roku co piąty Polak będzie freelancerem, czyli będzie wykonywał pojedyncze zlecenia dla różnych pracodawców, nie mając stabilnego zatrudnienia¹⁴. COVID-19 tylko przyspieszył ten proces; już przed pandemią w naszym kraju pracowało tak ponad pół miliona osób¹⁵. Młodym pokoleniom pasuje ta forma zatrudnienia, przynajmniej deklaratorywnie. Jednak freelancing łatwo może zabrać pracownikom stabilność finansową i uczynić z nich sfrustrowanych prekariuszy. Na zglobalizowanym rynku zleceń zarządzanym przez platformy cyfrowe będą zmuszeni konkurować nie tylko z ludźmi z innych krajów, często gotowymi pracować za niższe stawki, ale także w coraz większym stopniu z algorytmami uczenia maszynowego¹⁶. Takie zawody jak kasjer, magazynier, pracownik linii montażowej, czy pracownik administracyjny już teraz w szybkim tempie są wypierane z rynku przez systemy automatyczne¹⁷. Wyspecjalizowane programy próbują zastępować zawody kreatywne, dotąd uważane za najmniej zagrożone automatyzacją, takie jak dziennikarz, tłumacz, animator czy projektant¹⁸. Rozwój sztucznej inteligencji w branży IT sprawia, że nawet programiści nie są już bezpieczni¹⁹.

Dzieciaki przede wszystkim muszą poznawać siebie. To jest priorytet. Mówienie o doradztwie zawodowym w stylu „wybierz sobie zawód” jest dzisiaj – naprawdę, patrząc na dzisiejszy świat – totalnie bezprzedmiotowe.

Jak najlepiej przygotować młodzież na taką przyszłość? Pomóc im wykształcić odporność psychiczną, nawyk nieustannego uczenia się nowych rzeczy, samodzielność, przedsiębiorczość, wiarę w siebie i w drugiego człowieka, umiejętności wyszukiwania i weryfikowania informacji, rozumienia działania cyfrowych algorytmów i korzystania z nich, podtrzymywania znajomości, jasnego wyrażania myśli – i tak dalej. W obliczu nieznanego, najbardziej przydatne są kompetencje miękkie, które współczesna szkoła kształtuje w minimalnym stopniu. To właśnie powinno się zmienić. Każdy może mieć satysfakcjonującą pracę i udane życie, jeśli tylko myśli pozytywnie i jest gotowy się uczyć. Nasz umysł, jeśli go stymulujemy, pozostaje niezwykle plastyczny aż do późnej starości²⁰. Od upowszechnienia postawy uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*) zależy przyszłość zarówno jednostek, jak i całych społeczeństw.

¹⁴ Ernst & Young (2018). *Nowy trend w formule zatrudniania. Era freelancera*. [\[link\]](#)

¹⁵ Useme (2020). *Rynek freelancingu w Polsce 2020*. [\[link\]](#)

¹⁶ Baldwin, R. (2021). *Globotics Upheaval: Globalisation, Robotics and the Future of Work*. Weidenfeld & Nicolson.

¹⁷ Pearson (2022). *The Future of Skills. Employment in 2030*. [\[link\]](#)

¹⁸ Price, A. (2018). *The Next Leap: How A.I. will change the 3D industry*. Wystąpienie na Blender Conference 2018. [\[link\]](#)

¹⁹ Psyllos, P. (2021). *Rynek pracy w erze sztucznej inteligencji*. Wystąpienie na konferencji BeZee 2021. [\[link\]](#)

²⁰ Boaler, J. (2019). *Umysł bez granic*. Wydawnictwo HarperCollins Polska.

Nasza rola w planie dla świata

Edukacja ma być tą przestrzenią, która daje możliwość wstuchania się w siebie i poznania siebie. To jest istota edukacji.

Ja szkołę zaczynałam w latach 60-tych. Myśmy uczyli się bez internetu, bez komputerów, bez działań demokratycznych, organizacji obywatelskich – niczego. Tego nie było na świecie. I moi nauczyciele przygotowali mnie do tej rzeczywistości dziś.

Czasem w obliczu zagrożeń stojących przed światem człowiek czuje się bezsilny. Ostatnio mamy ku temu wyjątkowo wiele powodów. Lecz nie zwalnia nas to z obowiązku konstruktywnego podejścia do przyszłości.

W 2015 roku Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło Agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Agenda określa 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (ang. Sustainable Development Goals - SDG), które mają zostać osiągnięte przez świat do 2030 roku. To dobrze przemyślany plan, mający szansę uczynić naszą planetę dużo lepszym miejscem dla wszystkich ludzi²¹. Główną rolę w tym planie ma odegrać edukacja. Opierając się na badaniach socjologicznych i doświadczeniach historycznych, ONZ wierzy, że wzrost poziomu wykształcenia i równości wewnątrz społeczeństw pozwoli zlikwidować całkowicie głód i skrajne ubóstwo oraz osłabić konflikty, a także uniknąć katastrofy klimatycznej i nieodwracalnej degradacji środowiska naturalnego.

Pięć z 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju ma bezpośredni związek z tematyką PowerED i stanowi inspirację dla rekomendacji:

CEL 4: Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie

CEL 5: Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt

CEL 8: Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi

²¹ Wikipedia: Cele Zrównoważonego Rozwoju 2030. [\[link\]](#)

CEL 10: Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

CEL 16: Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu

Każde spośród 193 państw-sygnatariuszy dobrowolnie zobowiązało się wdrażać te cele na swoim terytorium za pomocą odpowiednich polityk. Implementacją wyżej wymienionych celów w krajach OECD, do których należy Polska, jest agenda *Future of Education and Skills 2030*²². Na jej podstawie powstał dokument *Learning Compass 2030*, precyzujący, jaką konkretnie wiedzę, umiejętności, postawy i wartości należy kształtować w uczniach, aby najlepiej przygotować ich do nadchodzącej rzeczywistości. We wdrażanie Celów Zrównoważonego Rozwoju angażuje się bardzo aktywnie Unia Europejska²³. Wynikają z nich takie polityki UE jak Europejski Zielony Ład (*Green Deal*) czy Europejski Obszar Edukacji (*European Education Area*), zakładający między innymi osiągnięcie do 2025 roku zatrudnialności absolwentów na poziomie co najmniej 80% oraz 15% osób doksztalających się wśród dorosłych²⁴. Jednocześnie kończą się prace legislacyjne nad tak zwaną Dyrektywą CSRD (*Corporate Sustainability Reporting Directive*), która wprowadzi obowiązek raportowania niefinansowego w kontekście Celów najpierw dla dużych firm, a potem również dla pozostałych podmiotów gospodarczych²⁵. Firmy będą musiały wykazywać się działalnością w obszarach ESG, czyli na rzecz środowiska (E = *environment*), społeczeństwa (S = *society*) oraz ładu korporacyjnego (G = *governance*)²⁶. Dyrektywa prawnie usankcjonuje dobrowolną obecnie praktykę społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR = *Corporate Social Responsibility*). Wiele firm już teraz chwali się realizacją Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, które realizuje we współpracy z organizacjami społecznymi, w swoich komunikatach marketingowych i wewnętrznych w ramach brandingu korporacyjnego.

Również państwo polskie uwzględnia Cele Zrównoważonego Rozwoju w swoich planach strategicznych. W grudniu 2020 roku rząd przyjął Zintegrowaną Strategię Umiejętności 2030²⁷. Wyznacza ona ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia. Elementem tej polityki jest szerokie wprowadzanie do praktyki oświatowej w Polsce doradztwa zawodowego, umiejętności przekrojowych (m.in. kompetencji miękkich i analitycznych) oraz kształtowania nawyku uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*).

²² OECD (2015). *Future of Education and Skills 2030*. [\[link\]](#)

²³ Komisja Europejska (2019). *Całościowe podejście Unii do zrównoważonego rozwoju*. [\[link\]](#)

²⁴ Komisja Europejska (2020). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on achieving the European Education Area by 2025*. [\[link\]](#)

²⁵ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (2021). *Raportowanie niefinansowe*. [\[link\]](#)

²⁶ PARP (2022). *CSR - Społeczna odpowiedzialność biznesu*. [\[link\]](#)

²⁷ Ministerstwo Edukacji i Nauki (2020). *Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa)*. Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie. [\[link\]](#)

Doradztwo zawodowe w polskich szkołach

Cała edukacja zawodowa opiera się na doradztwie zawodowym w szkole podstawowej. To jest podstawa.

W 2018 roku na mocy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej wprowadzono obowiązek realizacji zajęć z preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego we wszystkich placówkach oświatowych, od przedszkoli po szkoły ponadpodstawowe²⁸. Wcześniej, w 2017 roku, wymagania ogólne podstaw programowych poszczególnych przedmiotów szkolnych zostały sformułowane tak, aby rozwijać umiejętności przekrojowe określone w Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030. W ten sposób utworzono legislacyjne podstawy do wdrażania ZSU 2030.


Kogo pytają uczniowie o wybór szkoły, zawodu? Najczęściej rodzica. To jest naturalne. Na kolejnych miejscach jest rodzeństwo, potem koledzy i koleżanki. W zależności od przyjętej metodyki badania, doradca zawodowy jest na miejscu czwartym, piątym, szóstym, siódmym...

Dla najmłodszych zajęcia z preorientacji zawodowej (np. poznawanie różnych zawodów) powinny odbywać się w trakcie zajęć edukacyjnych wychowania przedszkolnego, a w klasach I-VI – podczas zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, czyli podczas lekcji innych przedmiotów. W klasach VII-VIII szkoły podstawowej i w szkołach ponadpodstawowych treści programowe doradztwa również powinny być realizowane na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, ale dodatkowo wyznaczono dla doradztwa zawodowego osobne jednostki lekcyjne – w wymiarze minimum 10 godzin rocznie w szkole podstawowej oraz minimum 10 godzin w całym okresie nauki w szkole ponadpodstawowej. Zgodnie z prawem oświatowym we wszystkich klasach szkół podstawowych i ponadpodstawowych działania doradcze są też realizowane na lekcjach wychowawczych, a ponadto uczniowie powinni być objęci indywidualnymi zajęciami związanymi z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonymi w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Dyrektorzy szkół są zobowiązani do zatrudnienia doradcy zawodowego albo wskazania innego

²⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego. [link](#)

nauczyciela odpowiedzialnego za realizację doradztwa zawodowego w placówce, jeśli tylko ma on odpowiednie uprawnienia²⁹. W każdej szkole musi również zostać opracowany Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego (WSDZ), który powinien być elementem statutu, opisującym jej działania w zakresie realizacji celów określonych w rozporządzeniu³⁰. Na każdy rok szkolny w szkole opracowuje się też program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający WSDZ. Program ten powinien zawierać działania związane z realizacją doradztwa zawodowego w danej szkole z podziałem na poszczególne oddziały (klasy i etapy edukacyjne). Dodatkowo w dokumencie tym powinny się znaleźć metody, formy i terminy realizacji poszczególnych działań, z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach.

 **Jeżeli nie zmienimy mentalności nauczyciela i tego, że on będzie kształtował umiejętności, a nie wymagał tylko tego, co jest w podstawie programowej, to my wiele nie zmienimy.**

Wprowadzenie systemowego doradztwa zawodowego do edukacji stało się konieczne z wielu różnych przyczyn. Przede wszystkim zmieniły się oczekiwania rynku pracy, do których system oświaty przestał pasować. Stało się oczywiste, że refleksja nad przyszłością i poznanie realiów biznesowych są niezbędne, by młodzi ludzie odnaleźli się w życiu zawodowym. Zmianę wymusiła też reforma systemu oświaty, likwidująca gimnazjum i wprowadzająca 8-klasową szkołę podstawową. Obecnie wyboru szkoły ponadpodstawowej dokonują czasem uczniowie, którzy nie mają jeszcze ukończonych 14 lat (jeśli idą do szkoły jako 6-latki). Biorąc pod uwagę wszystkie założenia psychologii rozwojowej, jest to bardzo wcześnie. Dlatego dobrze prowadzone doradztwo zawodowe jest absolutnie konieczne i jego wprowadzenie w 2017 roku jest działaniem w słusznym kierunku.

Począwszy od roku szkolnego 2022/2023 zajęcia z doradztwa zawodowego będzie mógł prowadzić wyłącznie wykwalifikowany doradca (który ukończy odpowiednie studia i posiada przygotowanie pedagogiczne). Trudno mu jednak będzie w pojedynkę wypełnić narzucone przez rozporządzenie wymagania. Ministerstwo Edukacji i Nauki jak dotąd nie opublikowało listy wymagań szczegółowych ani przykładowych rozkładów materiału, które mogłyby stanowić wskazówkę, jak w praktyce wprowadzać wymagane treści programowe. Z tego względu występuje duża dowolność w sposobie realizacji zarówno zajęć z doradztwa zawodowego, jak i wprowadzania preorientacji i orientacji zawodowej w młodszych klasach. Dodatkowo, szkolny doradca zawodowy nie został wyposażony w kompleksowe materiały pomocnicze oraz środki finansowe, które mógłby przeznaczyć na

²⁹ W przypadku braku doradcy zawodowego w szkole lub placówce dyrektor szkoły lub placówki wyznacza nauczyciela realizującego zadania doradcy zawodowego. Natomiast zajęcia grupowe (obowiązkowe lekcje) doradztwa zawodowego od roku szkolnego 2022/2023 mogą prowadzić wyłącznie doradcy zawodowi posiadający kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela doradcy zawodowego (§ 6 i § 9 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego [\[link\]](#)).

³⁰ Art. 98. 1. Ustawy Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r. [\[link\]](#)

zapewnienie swoim uczniom praktycznych doświadczeń zawodowych. W swojej trudnej roli pozostaje on zatem skazany na zasoby znalezione we własnym zakresie oraz dobrą wolę samorządu lokalnego i firm, które nie zawsze są zainteresowane pogłębianiem wiedzy młodych ludzi o różnorodnych opcjach funkcjonowania na rynku pracy³¹.

Dlaczego rekomendacje są niezbędne

Jesteśmy w fazie czwartej rewolucji przemysłowej. Wchodzi sztuczna inteligencja, wchodzi big data, cały świat jest inny. Rodzice dzisiaj czują przerażenie, czują bezsilność, a dzieciaki to widzą.

Wydarzenie PowerED 2021 oraz niniejsze rekomendacje są próbą zbliżenia wszystkich grup interesariuszy poprzez zaproponowanie im wspólnych celów i praktycznych sposobów ich realizacji. Nie jest to łatwe zadanie, ponieważ potencjalnie wiąże się z wielopiętrowym konfliktem interesów. Oczywiście wszystkim zależy na dobru dzieci, jednak w tle są też inne motywacje. Rodzicom zależy na tym, aby szkoła dobrze przygotowała ich dzieci do osiągnięcia osobistego i zawodowego szczęścia. Szkołom zależy na tym, aby uczniowie osiągnęli wysokie wyniki w nauce i plasowali placówkę w czołówce rankingów. Firmom zależy na tym, aby zapewnić sobie nowych, zdolnych pracowników. Samorządom zależy zaś często na tym, aby pokierować uczniów do lokalnych szkół, a następnie na lokalny rynek pracy. Pogodzenie tak różnych oczekiwań musi, siłą rzeczy, opierać się na etycznym, transparentnym kompromisie. Uczeń jako podmiot działań edukacyjnych musi otrzymać – oprócz kompetencji – wszystkie niezbędne informacje i mieć pozostawioną pełną wolność wyboru.

Ja się też gubię i dzieciaki też się gubią. Bo co ich zniechęca? Nawal informacji. Oni czasem przychodzą i mówią: ja nie wiem, od czego zacząć.

Kilka krajów postanowiło zmierzyć się z tym wyzwaniem. Jednym z nich, który w szczególnym stopniu zainspirował dyskusje podczas PowerED 2021, jest Wielka Brytania. W 2013 roku Fundacja Gatsby³² zamówiła u Sir Johna Holmana, znanego brytyjskiego naukowca i edukatora, opracowanie wskazó-

³¹ Pachocki, M., Smolak, A. (2021). *Współpraca przedsiębiorców z sektorem edukacji. Raport z badań*. Wydawnictwo FRSE. [\[link\]](#)

³² Nazwa fundacji jest odwołaniem do bohatera ulubionej książki Lorda Sainsbury, który założył Fundację Gatsby – powieści *Wielki Gatsby* Scotta Fitzgeralda.

wek dotyczących optymalnego sposobu prowadzenia doradztwa edukacyjno-zawodowego dla młodzieży. Badając najlepsze praktyki w wielu krajach świata i analizując literaturę naukową Holman ustalił, że optymalne rezultaty osiąga się wtedy, gdy treści związane z przygotowaniem do wejścia na rynek pracy są zintegrowane z tradycyjnymi zajęciami szkolnymi, osoba prowadząca zajęcia ma odpowiednie kwalifikacje, a szkoła współpracuje w tym zakresie z absolwentami, samorządem i pracodawcami. W 2014 roku jego ustalenia zostały opublikowane w formie rekomendacji znanych jako Kryteria Gatsby (Gatsby Benchmarks)³³. Rząd Wielkiej Brytanii przyjął je jako oficjalne zalecenia dla systemu oświaty. Te kryteria to:

- 1. Szkolny program doradztwa (A stable careers programme)**
- 2. Informacje o rynku pracy i możliwościach rozwoju kariery (Learning from career and labour market information)**
- 3. Indywidualne podejście: przełamywanie stereotypów i pobudzanie aspiracji (Addressing the needs of each pupil/student)**
- 4. Kontekstualizacja wiedzy przedmiotowej (Linking curriculum learning to careers)**
- 5. Spotkania z pracodawcami i pracownikami (Encounters with employers and employees)**
- 6. Wizyty w zakładach pracy (Experiences of workplaces)**
- 7. Wizyty w szkołach i na uczelniach (Encounters with further and higher education)**
- 8. Indywidualna rozmowa doradcza (Personal guidance)**

W 2021 roku naukowcy współpracujący z OECD przeprowadzili szeroko zakrojoną metaanalizę dostępnych badań, aby obiektywnie ustalić, „co działa” w szkolnym doradztwie zawodowym³⁴. Ich ustalenia we wszystkich głównych tezach pokrywają się z rekomendacjami brytyjskimi. To pozwala przypuszczać, że mają one charakter uniwersalny. Dodatkowo, wyniki badań nie pozostawiają wątpliwości, że okres nauki w szkole podstawowej jest krytyczny dla ukształtowania nie tylko przyszłości zawodowej uczniów, ale też ich życiowej satysfakcji wynikającej z wyborów ścieżki edukacji i kariery³⁵.

Niniejsze rekomendacje są próbą stworzenia analogicznego dokumentu strategicznego do wdrażania optymalnego doradztwa zawodowego na gruncie polskim, przy współpracy szkół, jednostek samorządu terytorialnego, sektora przedsiębiorstw i organizacji społecznych.

³³ Holman, J. (2014). *Good Career Guidance*. Gatsby Charitable Foundation, Londyn. [\[link\]](#)

³⁴ OECD (2021). *What works in career guidance*. [\[link\]](#)

³⁵ Hoff, K.A., Chu, C., Einarsdóttir, S., Briley, D.A., Hanna, A., Rounds, J. (2022). *Adolescent vocational interests predict early career success: Two 12-year longitudinal studies*. *Applied Psychology*, 71: 49-75. [\[link\]](#)

Rekomendacje

1

Rekomendacja: Szkoły jako lokalne centra doradztwa zawodowego

Świat wokół nas zmienia się w niewiarygodnym tempie, a towarzyszą temu również intensywnie postępujące zmiany na rynku pracy. Ta dynamika współczesnego świata musi znaleźć odzwierciedlenie w celach, które realizuje system oświaty. Edukacja i wychowanie powinny kierować ku przyszłości, bowiem celem funkcjonowania szkół i placówek edukacyjnych jest przygotowanie uczniów do dorosłości. Należy odejść od wspierania pojedynczych uczniów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych czy urzędach pracy i systemowo zapewnić wsparcie wszystkim uczniom. Szkoła jest idealnym miejscem, aby to robić, ponieważ uczęszczają do niej obowiązkowo wszystkie dzieci (z wyjątkiem tych w edukacji domowej), a więc także te, które nie mają w domu wystarczającego wsparcia. Żeby odpowiednio wychowywać, nauczyciele, pedagodzy i wychowawcy muszą dbać o poszerzanie perspektyw i realizować szereg zadań, które określone są w treściach programowych szkolnego doradztwa zawodowego. To duże wyzwanie, dlatego ważne jest wsparcie ze strony szeroko rozumianego otoczenia szkoły.

1A. Etyczny model doradztwa jako fundament funkcjonowania szkoły

Dlaczego to jest ważne

W preambule do ustawy Prawo oświatowe zapisano "Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich", zaś w art. 1. tejże ustawy: "System oświaty zapewnia w szczególności: (...) 17) dostosowywanie kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy; (...) 19) przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia (...)"³⁶.

Doradztwo zawodowe jako ogół działań zmierzających do wsparcia uczniów w świadomym rozwoju zawodowym jest nie tylko koniecznym elementem edukacji – powinno być podstawą planowania działań wychowawczych, a także programów nauczania.

³⁶ Ustawa Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r. [\[link\]](#)

Podstawową wartością przyświecającą doradztwu zawodowemu jest dobro dzieci i młodzieży. Pojęcie to wynika z humanistycznych idei, które opierają się na odpowiedzialności społecznej, otwartym myśleniu o nauce i rozwoju, dążeniu do samorealizacji człowieka oraz wartościach takich jak godność i szacunek. I to właśnie z chęci zaopiekowania się rozwojem podopiecznych, ale także z chęci kształtowania wizji przyszłości, w której ludzkości uda się skutecznie działać na rzecz zapobiegania wykluczeniu społecznemu i edukacyjnemu, bezrobociu i biedzie, etyczną powinnością szkół jest przygotowanie swoich uczniów do dorosłości.

Szkoły w sposób naturalny skupiają lokalną wspólnotę. Szkolna przestrzeń, pracujący tam nauczyciele i wychowawcy, ale także (szczególnie wokół szkół podstawowych) rodzice – stanowiący społeczność sąsiedzką, nierzadko powiązaną też relacjami biznesowymi – to elementy, które sprawiają, że **szkoły stają się właściwym miejscem na tworzenie lokalnych centrów doradztwa zawodowego, ponieważ spotykają się tam wszystkie zainteresowane tym procesem grupy.**

Etyka, która stoi za samą ideą doradztwa zawodowego, powinna mieć też wyraźne przełożenie na to, w jaki sposób doradztwo będzie w szkołach funkcjonowało. Jest bardzo istotne, by szkoły w swoich działaniach realizujących doradztwo zawodowe odpowiadały na uważnie zdiagnozowane zadania rozwojowe stojące przed ich uczniami, biorąc pod uwagę zarówno potrzeby środowiska lokalnego, jak i możliwości oferowane przez współczesny świat.

Szkoły regularnie przeprowadzają diagnozę środowiskową, bo to na tej podstawie powstaje corocznie zatwierdzany program wychowawczo-profilaktyczny. W trakcie diagnozy rozpoznają aktualne potrzeby lokalnej społeczności, czynniki ryzyka i czynniki chroniące. Warto włączyć do tej diagnozy badanie potrzeb z zakresu doradztwa zawodowego – zarówno wśród uczniów, jak również ich rodziców – oraz brać pod uwagę politykę rozwoju regionalnego i lokalnego, a także, oczywiście, trendy z rynku pracy. Właściwe zbadanie potrzeb umożliwi zaprojektowanie takich działań, które pozwolą przybliżyć rynek pracy uczniom, a jednocześnie uczniów do rynku pracy.

Etyczny wymiar doradztwa zawodowego to również właściwa postawa doradcy. Celem pracy doradcy jest pomoc osobie radzącej się, czyli czynienie dla niej dobra. Doradca udziela wsparcia emocjonalnego; przekazuje wiedzę i właściwe informacje, a także wskazuje ich źródła; wskazuje i kształtuje kompetencje ważne na rynku pracy, a nade wszystko dba o rozwój uczniów, otaczając ich troską, uwagą i akceptacją, a także kreując atmosferę bezpieczeństwa.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Doradca powinien zachowywać profesjonalizm, w tym obiektywizm w udzielaniu porad, a także uważność, by nie projektować na uczniów własnych przekonań i wartości oraz by podążać za ich potrzebami. Ani doradca ani nikt inny

w szkole nie powinien narzucać uczniom „właściwych dla nich” rozwiązań³⁷.

2. Prowadzenie doradztwa zawodowego w sposób etyczny i transparentny, z poszanowaniem interesów wszystkich stron, a w szczególności ucznia, powinno być zagwarantowane konkretnym wpisem w WSDZ.

3. Szkoła powinna posiadać kompleksowy i transparentny program działań z zakresu pomocy w podejmowaniu wyborów edukacyjno-zawodowych, skupiony na potrzebach uczniów.

Doradztwo zawodowe jest czymś najwspanialszym, co się mogłoby wydarzyć w szkole, bo faktycznie stwarza przestrzeń do dialogu i do dyskusji, tylko na to musimy znaleźć tę przestrzeń i mieć narzędzia i umiejętności.

1B . Angażowanie rad rodziców

Dlaczego to jest ważne

Rodzice stanowią zorganizowaną wspólnotę wokół placówki edukacyjnej, tworząc organy zwane w prawie oświatowym „radami rodziców”. Są to zespoły, które mają swoje bardzo istotne miejsce w społeczności szkoły. Choć bywa, że ich działanie często ogranicza się wyłącznie do zatwierdzania koniecznych dokumentów, to jednak istnieje też wiele przykładów wzorcowej współpracy, która wydatnie poprawia jakość procesu edukacyjnego i wychowawczego w danej placówce. Udział rodziców jest też niezbędnym czynnikiem w edukacji dzieci ze specjalnymi potrzebami lub ze środowisk wykluczonych.

Doradztwo zawodowe trzeba zacząć od edukacji rodziców. Bo jeżeli to oni mają taki niezwykle duży wpływ na to, co się dzieje z ich dzieckiem i gdzie to dziecko trafia, być może często wbrew własnej woli, wbrew własnym talentom i umiejętnościom, to oznacza, że to doradztwo [bez rodziców], bez względu na to, jak ono byłoby jakościowe, nie spełni swojej funkcji i swojej roli.

³⁷ Wrzosek M. (2022), Szkodliwe przekonania i postawy doradców [w:] Indywidualne doradztwo zawodowe: rozmowa doradcza. Praktyczny poradnik dla doradców zawodowych i osób pracujących z młodzieżą. Mapa Karier. [link](#)

Kompetencją rady rodziców jest uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego placówki, co oznacza, że rodzice mogą mieć ogromny wpływ na to, które obszary rozwoju będą priorytetyzowane w danym roku szkolnym, jakie będą cele wychowawcze i za pomocą jakich działań będą realizowane. **Jeśli zatem dana szkoła nie dostrzega i nie docenia wagi odpowiedniej realizacji doradztwa zawodowego, warto, by rodzice brali w tym temacie sprawy w swoje ręce i wymagali włączenia tego obszaru w działania szkoły.** Ważnym aspektem jest też to, że rady rodziców dysponują własnymi budżetami i mają możliwość zatrudniania specjalistów czy organizacji do prowadzenia różnych działań, np. ciekawych warsztatów.

Widziałam już różne fiksacje rodziców na temat wyobrażenia kariery własnego dziecka w sposób zupełnie nieadekwatny do tego, co widać, że w tym dziecku jest. Taka niechęć [rodziców] do zauważenia talentów czy predyspozycji, czy chęci tego dziecka. To dostarcza dodatkowych rozterek uczniom, bo oni się zmagają nie tylko z odkryciem swojej drogi, swojej przyszłości, ale też ta potrzeba zadowolenia własnego rodzica przez przynajmniej część życia tkwi w dziecku i jest to bardzo duży problem. Wszyscy, którzy pracują z uczniami nie mogą tracić z oczu ich rodziców, bo często ten kontakt z rodzicami jest kluczowy. Te oczekiwania rodziców w dziecku gdzieś głęboko tkwią i trzeba to mądrze pracować. To jest duże wyzwanie.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Rady rodziców powinny dbać o to, aby działania z szeroko pojętego zakresu doradztwa zawodowego były ważną częścią programu wychowawczo-profilaktycznego placówki.
2. Rady rodziców powinny wspomagać szkołę w finansowaniu i organizacji zajęć i wydarzeń realizujących założenia wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

1C. Etatowy doradca zawodowy jako organizator i koordynator WSDZ

Dlaczego to jest ważne

Doradca zawodowy, który ma 10 godzin, nie może być super coachem, super bohaterem i nie wiadomo, kim jeszcze. Nawet jakby chcieli przekazać to wszystko, co my mówimy, to oni tego nie zrobią w tym czasie.

Ogromny niedobór wykwalifikowanych doradców zawodowych sprawił, że dyrektorzy powoływali do prowadzenia zajęć z doradztwa zawodowego nauczycieli przedmiotowych lub pedagogów szkolnych. Wszystkie wymienione powyżej obowiązki spadły w praktyce na jedną osobę, zazwyczaj słabo przygotowaną do tej roli. Szkoły popełniały błędy organizacyjne, realizując karkołomne czasem pomysły na włączenie tego przedmiotu do planu – lekcje były prowadzone podczas zastępstw, więc uczniowie nie mieli się jak do nich przygotować lub też w ogóle nie prowadzono lekcji, tylko przedmiot „zaliczano” organizując dla uczniów jedną wycieczkę zawodoznawczą.

Doradca zawodowy powinien być w każdej szkole zatrudniony jako etatowy specjalista, podobnie jak pedagog czy psycholog. Tylko etat zapewni doradcy stabilne umocowanie w strukturach szkoły i wystarczającą ilość czasu, by podzielić ją pomiędzy indywidualne konsultacje z uczniami oraz inicjowanie i organizowanie działań zawartych w Wewnętrzny Szkolnym Systemie Doradztwa Zawodowego. Tylko etatowy doradca może z właściwym zaangażowaniem podjąć się roli koordynatora doradztwa zawodowego w szkole.

Szkolni doradcy z reguły mają możliwość dołączenia do różnych lokalnych sieci organizowanych przez władze samorządowe we współpracy z rejonowymi poradniami psychologiczno-pedagogicznymi. Dzięki współpracy z innymi specjalistami z regionu szkolny doradca ma aktualne informacje na temat ciekawych projektów edukacyjnych, szkoleń i wydarzeń. Na bieżąco aktualizuje również wiedzę o zasadach i warunkach rekrutacji do kolejnych etapów edukacyjnych oraz o lokalnym rynku pracy. Etatowi doradcy, jeśli mają na to czas, mogą prowadzić lekcje doradztwa w klasach (obowiązkowy przedmiot „doradztwo zawodowe”, realizowany w klasach VII i VIII szkoły podstawowej oraz w szkołach ponadpodstawowych). Jest to wtedy bardzo korzystne dla uczniów, bo na lekcjach doradca może przekazać całej klasie wiedzę i aktualne informacje, by potem podczas indywidualnych rozmów doradczych skupić się już tylko na specyficznych potrzebach konkretnych uczniów. Jeśli etatowy doradca nie ma czasu na prowadzenie obowiązkowych lekcji w klasach, powinien – jako szkolny koordynator doradztwa zawodowego – nadzorować osoby, które ten przedmiot prowadzą.

10 godzin, które są na ósmej, dziewiątej godzinie albo na jakimś zastępstwie, prowadzone przez przypadkowe osoby, to jest rzecz,

która najbardziej zraża dzieciaki i rodziców do doradztwa. Bo to jest znacząco za mało.

Obowiązki etatowego szkolnego doradcy zawodowego mogą wyglądać następująco:

- prowadzenie indywidualnych konsultacji i rozmów doradczych;
- organizacja warsztatów i projektów, wycieczek, targów edukacyjnych, spotkań z przedstawicielami ciekawych zawodów;
- współpraca z wychowawcami klas - współprowadzenie warsztatów związanych z rozwojem kompetencji i poznawaniem rynku pracy w klasach na wszystkich poziomach edukacyjnych (np. na godzinach wychowawczych);
- współpraca z nauczycielami przedmiotowymi, szkolnymi specjalistami i innymi pracownikami w celu indywidualizacji wsparcia pod kątem potrzeb uczniów, a także kontekstualizacji treści podstawy programowej czy realizacji ciekawych i atrakcyjnych działań z zakresu doradztwa;
- organizowanie cyklicznych wydarzeń i imprez szkolnych, takich jak np. tydzień kariery;
- współpraca z rodzicami - informowanie o ważnych sprawach bieżących, prowadzenie zebrań, warsztatów, konsultacji dla rodziców;
- współpraca z sojusznikami szkoły³⁸, w tym z lokalnymi przedsiębiorcami, w celu wzbogacania realizacji działań z zakresu doradztwa zawodowego, np. organizowanie praktyk, staży;
- utrzymywanie kontaktów z absolwentami, organizacja ich wizyt w klasach;
- wprowadzanie elementów tutoringu i mentoringu (trenowanie do tej postawy wychowawców i nauczycieli, angażowanie rodziców i absolwentów);
- prowadzenie działalności informacyjnej, np. poprzez dziennik elektroniczny, stronę internetową szkoły, szkolne media społecznościowe;
- udział w tworzeniu WSDZ (i nadzorowanie jego wdrażania, jeśli doradca pełni jednocześnie funkcję szkolnego koordynatora doradztwa zawodowego);
- ewentualnie prowadzenie lekcji z przedmiotu „doradztwo zawodowe” (w ramach godzin ponadwymiarowych).

³⁸ Sojusznicy to wszystkie osoby, grupy i instytucje, które mogą wesprzeć działalność szkoły, np.: władze lokalne, inne placówki edukacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kulturalne, firmy, media i in. [\[link\]](#)

Ten przykładowy zakres zadań i obowiązków pokazuje, ile wartościowych edukacyjnie i wychowawczo działań mógłby podjąć szkolny doradca zawodowy, mając do dyspozycji etat specjalisty.

Jest niezwykle istotne, by szkoły i organy prowadzące wygospodarowały fundusze na stworzenie etatu specjalisty dla doradcy zawodowego. Tylko wtedy, gdy doradca będzie pracownikiem szkoły, członkiem rady pedagogicznej i całej szkolnej wspólnoty, będzie mógł z właściwą wiedzą i zaangażowaniem budować pozycję szkoły jako lokalnego centrum doradztwa zawodowego. Jeśli nie jest to możliwe, należy poszukać funduszy na zatrudnienie doradców na godziny do prowadzenia konsultacji indywidualnych. Warto rozważyć pod tym kątem budżety rad rodziców, zabiegać o sponsoring wśród lokalnych przedsiębiorców lub szukać innych źródeł finansowania.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny zatrudnić doradcę zawodowego na etacie specjalisty.
2. Etatowy szkolny doradca zawodowy powinien przede wszystkim prowadzić dla uczniów indywidualne konsultacje doradcze, a ponadto realizować dla całej szkoły działania promujące doradztwo zawodowe, wiedzę o świecie zawodów, rynku pracy i ofercie edukacyjnej.
3. Etatowy doradca zawodowy powinien pełnić funkcję koordynatora doradztwa zawodowego w szkole i zajmować się organizacją działań doradczych.

Jak można pomóc?

- Dyrektorzy i samorządy, a także zaangażowani rodzice mogą zadbać o to, aby diagnoza środowiskowa została przeprowadzona w sposób drobiazgowy, uwzględniający potrzeby z zakresu doradztwa zawodowego, a także zasoby otoczenia szkoły – np. sojuszników, z którymi można nawiązać współpracę. Aby zadbać o jakość tej diagnozy i organizować działania i wsparcie na podstawie realnych potrzeb, można rozważyć zlecenie jej przeprowadzenia specjalistom z tej dziedziny. Lokalni przedsiębiorcy lub rady rodziców mogą pomóc zdobyć fundusze na taką diagnozę.
- Lokalni przedsiębiorcy mogą działać jako patroni/sponsorzy/sojusznicy szkół i nawiązywać z nimi współpracę, np. oferować warsztaty branżowe, spotkania zawodoznawcze, wycieczki, doposażać szkołę w pomoce naukowe powiązane tematycznie z ich branżą. Dobrą praktyką jest też dzielenie się swoją wiedzą z dziećmi i młodzieżą przez pracowników działów HR czy rekruterów, bo są to

osoby, które dobrze orientują się w realiach rynku pracy.

- Dyrektorzy szkół mogą prowadzić otwartą, transparentną komunikację z radami rodziców i wszystkimi rodzicami, zachęcając ich do aktywnego udziału w tworzeniu programu wychowawczo-profilaktycznego, programu realizacji doradztwa zawodowego, a także organizować szkolenia uświadamiające, jak wspierać dzieci i młodzież w dokonywaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych.
- Samorządy mogą wesprzeć szkoły w tworzeniu etatów dla szkolnych doradców zawodowych i znaleźć na nie źródła finansowania.

2

Rekomendacja: Tworzenie lokalnych sieci wsparcia wokół szkół

Wstęp

Aby prawidłowo realizować działania z zakresu doradztwa zawodowego, szkoły potrzebują silnych i trwałych relacji z rynkiem pracy. Wokół szkół – zarówno podstawowych, jak i ponadpodstawowych – istnieje baza naturalnych sojuszników (m. in. firm, instytucji publicznych i organizacji społecznych), którzy mogą i powinni wspierać je w przybliżaniu uczniom realiów ekonomiczno-gospodarczych. Warto budować długotrwałe i życzliwe relacje, na których skorzystają przede wszystkim uczniowie, ale często również sojusznicy szkoły – choćby wizerunkowo, w ramach realizacji działań CSR-owych³⁹.

Dzięki współczesnym możliwościom technologicznym baza potencjalnych sojuszników może być bardzo szeroka. Szkoły mogą nawiązywać kontakty z organizacjami, instytucjami i firmami, a także placówkami edukacyjnymi, z dowolnego miejsca w Polsce i całego świata.

Istotnym aspektem budowania sieci wsparcia wokół szkoły jest odpowiednia komunikacja, stąd też ważnym atutem może być pozyskanie do współpracy lokalnych mediów. Szkoła powinna także posiadać konta w popularnych serwisach społecznościowych, aby móc za ich pośrednictwem informować o działaniach podejmowanych przy wsparciu podmiotów i osób z otoczenia szkoły.

Jest ważne, by współpraca z sojusznikami w ramach realizacji działań z zakresu doradztwa

³⁹ Corporate Social Responsibility (CSR) czyli „społeczna odpowiedzialność biznesu” to praktyka prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem środowiska społecznego, co zazwyczaj wiąże się ze wspieraniem działalności lokalnych instytucji i organizacji oraz dbaniem o dobro wspólne.

zawodowego uwzględniała: specyfikę szkoły, wskazane w diagnozie potrzeby, szanse i możliwości, a także lokalne uwarunkowania społeczno-gospodarcze. O nawiązanie relacji z podmiotami mogącymi stanowić sieć wsparcia powinni zabiegać dyrektorzy szkół, doradcy, ale także rodzice.

2A. Współpraca z rodzicami

Dlaczego to jest ważne

Często o aspiracjach i wyborze drogi zawodowej decydują pojedyncze osoby, które zrobiły na nas wrażenie we wczesnym dzieciństwie – tzw. *role models*. Zazwyczaj są to osoby z kręgu rodziny i bliskich znajomych rodziny, ale mogą to być również osoby pracujące w przedszkolu, w szkole lub w innych miejscach odwiedzanych przez dzieci⁴⁰. To, czy te aspiracje będą uznane przez dziecko za możliwe do osiągnięcia, zależy od wsparcia, które może być po prostu konsekwentną zachętą. Największą wagę ma wsparcie rodziców; jeśli oni go nie udzielają, bardzo trudno ich zastąpić. Również z tego powodu trudno uczynić atrakcyjną dla dziecka ścieżkę zawodową znacznie odbiegającą od tradycji rodzinnej, ponieważ nie jest ona postrzegana jako bezpieczny wybór.

Zbyt wysokie aspiracje są również „zastugą” rodziny. Ścieżki kariery lekarza i prawnika od lat utrzymują się w ścisłej czołówce zawodów wymarzonych przez rodziców dla swoich dzieci. Wielu rodziców nie poprzestaje jednak na marzeniach i aktywnie działa, nakłaniając potomków do obrania właśnie takiej drogi zawodowej, nie zważając na ich realne możliwości i chęci. Ulegając im, młodzi ludzie męczą się na trudnych studiach, a następnie męczą się w nielubianej pracy, nieraz do końca życia żałując swojego wyboru.

Kolejny czynnik prowadzący do niepowodzeń karierowych to stereotypy. Najważniejszą rolę odgrywają stereotypy płciowe. Według amerykańskiej psycholożki Lindy Gottfredson, ograniczanie własnych wyobrażeń o dostępnych rolach zawodowych w kontekście płci zachodzi już w wieku 6-8 lat i jest bardzo trwałe⁴¹. Z tego powodu w starszym wieku większość chłopców nie bierze pod uwagę zawodów związanych z bezpośrednim pomaganiem innym ludziom, zaś większość dziewcząt odrzuca z góry zawody techniczne – nie wykonywali ich znani im w dzieciństwie ludzie, z którymi się identyfikowały, więc nigdy nawet nie pomyślały, że mogłyby je wykonywać. Przykłady praktyk z innych krajów dowodzą, że stereotypy te można do pewnego stopnia przełamywać, wystawiając dzieci na kontakt z profesjonalistami nietypowej płci, np. menedżerkami, strażaczkami, pielęgniarkami czy kosmetykami (mężczyznami wykonującymi zawód kosmetyczki). Skuteczność tych interwencji zależy jednak w dużym stopniu od długości kontaktu; wykazano, że jednorazowe spotkania nie mają trwałego efektu⁴². Dlatego warto włączyć rodziców we wszelkie działania związane z doradztwem

⁴⁰ CBOS (2017). *Jak osiągnąć sukces zawodowy? Komunikat z badań*, nr 70/2017. [\[link\]](#)

⁴¹ Gottfredson, L. S. (2002). *Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. Career choice and development* (4th ed.), s. 85-148. San Francisco: Jossey-Bass. [\[link\]](#)

⁴² Olsson, M., Martiny, S. E. (2018). *Does Exposure to Counterstereotypical Role Models Influence Girls' and Women's Gender Stereotypes and Career Choices? A Review of Social Psychological Research. Frontiers in Psychology* 9:2264. [\[link\]](#)

zawodowym, aby mieli szansę skorygować swoje myślenie o przyszłości swoich dzieci i wesprzeć wysiłki szkoły.

Kiedy dzieci były w przedszkolu, były zabierane do straży pożarnej, do weterynarza, do sklepu za rogiem, do miejsc, które są w promieniu tych 5-letnich nóżek. Wtedy to już nawet nie rodzice byli włączani, tylko cała lokalna społeczność!

Rodzice bardzo często są gotowi zaoferować swoją wiedzę, doświadczenie, zasoby, a nawet znajomości do tego, by zorganizować atrakcyjne działania edukacyjne. Warto zapewnić rodzicom możliwość zaangażowania się w działania szkoły, a najlepiej zapewnić to systemowo.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny zapraszać rodziców do wspólnej realizacji przeróżnych przedsięwzięć z zakresu doradztwa zawodowego, np. cykli spotkań klas z przedstawicielami różnych zawodów (gośćmi mogą być rodzice bądź ich współpracownicy).
2. Szkoły powinny w sposób transparentny informować wszystkich rodziców o swoich działaniach z zakresu doradztwa zawodowego podejmowanych zarówno na poziomie całej szkoły, jak i bezpośrednio w odniesieniu do ich dzieci.

Rodzice są bardzo często zapraszani w szkole, żeby opowiadać o swoim zawodzie. W innej klasie wychodzi to lepiej, w drugiej gorzej, bo to są bardzo indywidualne sprawy czy rodzice potrafią o sobie mówić, czy potrafią stanąć naprzeciwko tych dzieci. Ja mam dobre doświadczenia – tam, gdzie są moje dzieci, rodzice są zapraszani i prowadzą takie lekcje. Oczywiście nie wszyscy, ale 5-6 zawodów ciekawych, różnorodnych zawsze się znajdzie.. Ostatnio była pani dentystka. Klasa była wstrząśnięta. Taka miła pani, mama naszej koleżanki, jest dentystką! W ten sposób skracamy dystans i nagle ten świat realny, zawodów, pracy staje u progu tych dzieci i zadają pytania.

My chętnie zapraszamy do szkoły, szczególnie tych, którzy nie mogą nas zaprosić do siebie. Preferujemy tę opcję, że to oni [organizacje] zaproszą nas i wtedy czują się bezpiecznie, w swoim środowisku. Nie czują się dobrze w takiej roli nauczyciela przed klasą. Poza tym mają to bezpośrednio zanurzenie wśród swoich przedmiotów, wśród swojego zespołu, czy specyfiki, w której pracują. I to jest niezwykle atrakcyjne w odbiorze [dla uczniów].

2B. Współpraca szkół z przedsiębiorcami i pracodawcami

Dlaczego to jest ważne

Szkoły nie funkcjonują w próżni. Są jednym z centralnych elementów środowiska lokalnego, na którym w dużym stopniu skupiają się jego oczekiwania i nadzieje. Firmom i przedsiębiorstwom, przede wszystkim w regionach silnie uprzemysłowionych, zależy na zapewnieniu sobie stałego dopływu wykwalifikowanych pracowników. Nawet bardziej zależy im jednak na tym, aby mieć w środowisku lokalnym dobry wizerunek – jako pracodawcy, ale też jako dostawcy produktów i usług i wiarygodnego partnera. Dlatego współpraca ze szkołami może być dla przedsiębiorców bardzo atrakcyjna. Szkoły powinny być na taką współpracę otwarte (tym bardziej, że samorządy zwykle nie mają nic przeciwko temu)⁴³, a nawet same powinny robić pierwszy krok informując o swoich potrzebach i dbając o dobre nagłośnienie podejmowanych partnerstw. Świat biznesu może nawiązywać takie partnerstwa zarówno ze szkołami podstawowymi, jak i ponadpodstawowymi. Ta współpraca może ograniczać się do wkładu finansowego (i bardzo często tak jest), lecz efekt będzie lepszy dla obu stron, jeśli firma zaangażuje się w działania z zakresu doradztwa zawodowego w szkole. Na każdym poziomie edukacyjnym wyglądać to będzie inaczej.

Staramy się znaleźć kilka takich firm, z którymi się tak naprawdę zaprzyjaźnimy. To trochę zajmuje czasu, ale też nie jest jakoś mega trudne. Współpracujemy z różnymi przedsiębiorcami – od pani, która prowadzi swój salon fryzjerski aż po naprawdę duże firmy, takie, które są na przykład głównymi pracodawcami w terenie, którym też często zależy na tym, żeby pokazać się jako dobry pracodawca. Tłumaczymy, że to jest dla dobra nas jako społeczności, że później wypuszczamy te dzieci na rynek pracy. I to wtedy zyskuje wymiar społeczny. Można to w ten sposób realizować, że pracownicy jako wolontariusze pokazują swoją pracę.

⁴³ Fundacja GAP (2021). Edukacja 2030+, str. 66. [\[link\]](#)

W wielu miejscowościach o silnie rozwiniętym szkolnictwie branżowym coraz powszechniejsze jest tzw. kształcenie dualne (nieraz w formie klas patronackich), w ramach którego pracodawcy przyjmują na siebie obowiązek zorganizowania zajęć praktycznych dla uczniów. Aby zainteresowanych pracodawców było więcej oraz by zagwarantować pluralizm w zakresie opcji rozwoju oferowanych uczniom, w szkołach organizuje się specjalne punkty (SZOK-i, czyli Szkolne Ośrodki Kariery, lub SzPIK-i, czyli Szkolne Punkty Informacji i Kariery), w których mogą oni rywalizować o uczniów na etycznych zasadach. Młodym ludziom proponowane są praktyki zawodowe, staże, czy wizyty w zakładach pracy związane z asystowaniem doświadczonym pracownikom (tzw. job shadowing).

Na moim terenie mamy podpisane umowy z firmami [zatrudniającymi] w różnych zawodach. Większość to operator obrabiarek skrawających, bo akurat na moim terenie w tej chwili potrzeba trzystu wykwalifikowanych operatorów. I my prowadzimy dzieci do tych zakładów, żeby one z bliska zobaczyły, na czym polega ten zawód. Bo dziadek, babcia pamięta, że taki operator pracował w łokciach od oleju, że stał w brudzie, w wiórach, w smrodzie, w warunkach szkodliwych. I nie mają wiedzy, jak w tej chwili tak naprawdę wygląda ta praca operatora.

Dla szkół podstawowych biznes może organizować również inne ciekawe aktywności edukacyjne, takie jak lekcje praktyczne czy gry. Być może firma będzie mogła wspierać szkołę jako sponsor np. wyposażając pracownię chemiczną czy biologiczną, w której następnie przedstawiciele firmy w formie wolontariatu pracowniczego będą cyklicznie prowadzili warsztaty dotyczące swojej branży. Szkoła musi jednak zadbać o transparentność i etyczność wszelkich tego typu działań.

Po pierwsze dajemy dzieciom kontakt z realną osobą, która może się stać takim role model również w kontekście danej płci, bo wtedy są w stanie zobaczyć prawdziwego człowieka, zadać mu konkretne pytania. A ten człowiek może się stać przepustką do tego, żeby nawiązać szerszą współpracę z daną instytucją, móc ją odwiedzić i poznać.

Wolontariat pracowniczy w postaci działań wspierających lokalne placówki edukacyjne ma głęboki sens społeczny i wzmacnia pozytywny wpływ firmy na otoczenie, budując jednocześnie jej wizerunek i zaufanie społeczne. We współczesnym świecie wartości takie jak: otwartość, szacunek, współpraca nabierają znaczenia, a takie właśnie idee promuje wolontariat⁴⁴. Postawa

⁴⁴ Schimanek, T. (2022). Wolontariat pracowniczy przyszłości: Raport z badania. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce. [link](#)

zaangażowania społecznego jest wartościowym wzorem do naśladowania dla uczniów, a dodatkowo interesujące projekty zbliżające edukację z biznesem doskonale realizują założenia doradztwa zawodowego.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny być otwarte na współpracę z pracodawcami i mieć dla nich konkretną ofertę.
2. Szkoły powinny wygospodarować przestrzeń, w której pracodawcy mogliby organizować spotkania z uczniami, i ustalić transparentne i etyczne zasady takich spotkań, aby zagwarantować równość w dostępie dla wszystkich stron.
3. Szkoły powinny posiadać kanały komunikacji umożliwiające skuteczne informowanie opinii publicznej o działaniach podejmowanych w partnerstwie z podmiotami gospodarczymi.

2C. Współpraca szkół z placówkami z kolejnych etapów edukacyjnych

Dlaczego to jest ważne

Naturalną tendencją w szkołach podstawowych jest wybieranie przez uczniów kończących VIII klasę lokalnych szkół ponadpodstawowych. Na tym etapie życia młodzi ludzie rzadko decydują się na wyjazd daleko od domu rodzinnego i wybór szkoły ponadpodstawowej w innym mieście (choć to się zdarza, np. w przypadku szkół sportowych czy artystycznych). Wybór szkoły ponadpodstawowej jest niestety czasem bardzo ograniczony poprzez możliwości dojazdu. Uczniowie z małych miejscowości lub gmin wiejskich mają dużo mniejszy wybór niż ci z dużych miast, a ich decyzje uzależnione są od lokalnej oferty edukacyjnej.

Nie znaczy to jednak, że nie warto poszerzać im perspektyw. Współcześnie wiele wydarzeń prezentujących ofertę edukacyjną szkół odbywa się zdalnie bądź hybrydowo. Czasem tzw. „dni otwarte” odbywają się stacjonarnie w szkołach, ale towarzyszą im prezentacje i materiały audiowizualne zamieszczane w internecie. Warto zadbać o to, by uczniowie się z nimi zapoznali. Młodzi ludzie, zwłaszcza ci stojący przed koniecznością dokonania wyboru dalszej drogi edukacyjno-zawodowej, powinni mieć jak najpełniejszą wiedzę o wszelkich dostępnych im opcjach, najlepiej uzyskaną bezpośrednio.

Dzień otwarty to też możliwość do zadania wielu pytań uczniom, którzy prowadzą spotkania. W naszej szkole organizacją i poprowadzeniem dnia otwartego zajmuje się tylko Samorząd Uczniowski - to ich wizja szkoły i to oni pokazują szkołę potencjalnym kandydatom. Warto zaufać uczniom w tym zakresie - są niezwykle dumni z możliwości prezentowania szkoły i udzielają niezwykle merytorycznych odpowiedzi na różnorodne pytania ze strony kandydatów i ich rodziców.

Ważne jest, by szkoły ponadpodstawowe dbały o transparentną prezentację swojej oferty i umożliwiły uczniom szkół podstawowych zobaczenie na własne oczy, jak wygląda nauka w tych placówkach. Szkoły podstawowe powinny nawiązywać stałą współpracę z okolicznymi placówkami ponadpodstawowymi, zapraszając do siebie przedstawicieli, którzy opowiedzą o oferowanych możliwościach rozwoju.

Warto odczarować inne szkoły niż liceum i pokazać młodym ludziom, że szkoła branżowa i technikum daje im pewną ekspertyzę. I bycie ekspertem w hydraulice, we fryzjerstwie czy w jakimkolwiek innym zawodzie nie jest niczym gorszym niż to, że ktoś jest doktorem, psychologiem, menedżerem czy nauczycielem.

Współpracę tą można oprzeć na absolwentach, którzy często z chęcią składają wizyty w swoich byłych szkołach, odwiedzając ulubionych nauczycieli, a jednocześnie dzieląc się swoim doświadczeniem (np. dotyczącym procesu rekrutacji) z młodszymi kolegami. Przykłady z innych krajów wskazują, że absolwenci, niewiele starsi od obecnych uczniów, mają wśród nich duży autorytet jako ci, którzy ów stresujący etap tranżycji mają świeżo za sobą; łatwiej im też znaleźć wspólny język⁴⁵. Taka współpraca może zapobiec dokonywaniu przez uczniów kończących szkoły podstawowe nietrafionych decyzji.

Popatrzmy na naszych absolwentów, oni różnymi ścieżkami dochodzili do momentu, w którym są teraz. Oni bardzo chętnie wracają i nam opowiadają. Myślę, że to też może być inspiracją

⁴⁵ Holman, J. (2014). *Good Career Guidance*. Gatsby Charitable Foundation, Londyn. [\[link\]](#)

dla uczniów. Odchodzimy wtedy od takiego myślenia typowo kategorią zawodu, tylko patrzymy na to, że kompetencje zdobyte w tej szkole, na tym profilu można potem wykorzystać idąc na dany kierunek na studia czy do pracy.

Wymierne korzyści mogą również przynieść kontakty z uczelniami wyższymi. Odwiedzając uczelnię, uczniowie, którzy nie rozważali akademickiej ścieżki kariery, mogą przekonać się, na czym polegają studia, i być może zmienić zdanie. Z drugiej strony, studenci mogą w ramach praktyk, projektów edukacyjnych lub wolontariatu realizować różne działania dla młodszych kolegów – pomagać im w nauce, organizować ciekawe lekcje lub warsztaty, czy inne aktywności.

Dobrym pomysłem jest stworzenie grupy mentorów składającej się z absolwentów szkoły. Jest to możliwe zarówno na poziomie szkoły podstawowej, jak i ponadpodstawowej. Starsi koledzy są naturalnym autorytetem w tym zakresie, ponieważ przeszli proces rekrutacji niedawno, borykając się z tymi samymi trudnościami, co młodszy uczniowie. Aby stworzyć taki projekt mentoringowy, trzeba jednak najpierw zadbać o przeszkolenie absolwentów, a także o otoczenie ich wsparciem. Nie można takimi działaniami zastąpić profesjonalnego doradztwa, ponieważ młodym ludziom brakuje do tego kompetencji. Naturalnym ryzykiem jest przenoszenie prywatnej perspektywy na poradę. Dlatego projekt mentoringu absolwenckiego może się sprawdzić, ale tylko dla takich uczniów, którzy potrzebują odpowiedzi na konkretne pytania, np. dotyczące zasad rekrutacji. Dobrze sprawdzi się to również w przypadku aplikacji na uczelnie zagraniczne.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny utrzymywać kontakt z absolwentami, by mogli dzielić się swoimi doświadczeniami podczas wydarzeń związanych z realizacją doradztwa zawodowego.
2. Szkoły powinny współpracować z tymi placówkami oświatowymi, z których uczniowie do niej przychodzą, oraz z tymi, do których odchodzą ich absolwenci.
3. Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe powinny utrzymywać kontakty z uczelniami wyższymi.

2D. Powołanie powiatowych koordynatorów ds. doradztwa zawodowego

Dlaczego to jest ważne

Dla poprawienia jakości prowadzonego doradztwa zawodowego szkoły mogą tworzyć sieci wsparcia złożone z sojuszników. Jednak szkoły potrzebują również pomocy od organów prowadzących i władz samorządowych. W powiatach powinni być powoływani koordynatorzy ds. doradztwa zawodowego. Koordynator powinien przekazywać spójne i bieżące informacje z zakresu doradztwa zawodowego, m. in. o rekrutacjach, wydarzeniach czy projektach organizowanych na poziomie powiatu. Ważne, by nie dublować zakresu zadań tych koordynatorów z kompetencjami specjalistów ds. doradztwa zawodowego z kuratoriów lub z innych instytucji, tak by szkolni doradcy mieli pełną jasność istniejącej struktury.

Zostały stworzone w każdym powiecie sieci. Tyle, ile jest powiatów, tyle jest sieci. Jest również projekt, który objął całe województwo, jest to sieć kuratorska, i te same osoby są również w tej sieci, żeby nie było rozdzielania. I wszystkie instytucje, które zajmują się doradztwem, są w tej sieci. Najgorzej jest wtedy, kiedy powstają różne sieci i jeden człowiek jest zabierany raz tam, raz tu i on tak naprawdę nie wie, gdzie on jest. Staraliśmy się, żeby to rzeczywiście było ujednoczone, żeby nie było wyrywania sobie imprez, wchodzenia sobie w kompetencje.

Bardzo ważnym zadaniem do realizacji na poziomie powiatów jest inicjowanie współpracy pomiędzy zainteresowanymi partnerami w celu tworzenia lokalnych polityk doradztwa zawodowego, które z kolei mogą być podstawą do opracowania zasad obecności pracodawców w szkołach. Do takich rozmów należałoby zaprosić władze lokalne, przedstawicieli oświaty, przedsiębiorstw, organizacji pozarządowych, a może nawet rad rodziców. To ważne, by w projektowaniu ścieżek rozwoju uczniów brać pod uwagę zarówno potrzeby lokalnego biznesu – i w związku z tym możliwość znalezienia zatrudnienia w regionie – jak i indywidualne cele i dążenia młodych ludzi – np. chęć pracy zdalnej dla dowolnej firmy na świecie. Należy przedstawiać propozycje pracy lokalnej – w tym kierunki dofinansowywane w ramach polityk rozwoju regionalnego – ale na równi z pracą zdalną i emigracją, i pozwolić młodym ludziom dokonać właściwego dla nich wyboru.

Ciekawym pomysłem może być zorganizowanie na poziomie powiatów wspólnot nauczycieli kształcących w danych branżach i łączenie ich z przedsiębiorcami, a następnie wypracowanie wspólnych programów nauczania i doradztwa, a także pomocy naukowych i metodycznych.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Samorządy powinny zatrudniać powiatowych koordynatorów doradztwa zawodowego.
2. Zakres obowiązków powiatowego koordynatora doradztwa zawodowego powinien być określony w taki sposób, aby nie dublować się z obowiązkami szkolnych doradców zawodowych, ani innych specjalistów pracujących w szkołach czy poradniach psychologiczno-pedagogicznych. Jego głównym zadaniem powinno być budowanie sieci wsparcia oraz kontaktów z największymi pracodawcami na swoim terenie.

Jak można pomóc?

- Rady rodziców i zaangażowanych, aktywnych rodziców trzeba zachęcać do organizacji działań z zakresu doradztwa takich jak np. spotkania z osobami realizującymi różne ścieżki kariery.
- Dyrektorzy szkół i przedsiębiorcy powinni zabiegać o tworzenie partnerstw, dzięki którym firmy będą mogły realizować działania CSR-owe, w tym wolontariat pracowniczy, zaś szkoły będą mogły korzystać z wsparcia merytorycznego (ciekawe aktywności, np. wycieczki zawodoznawcze), technologicznego lub finansowego.
- Samorządy powinny opracować systemowe wsparcie i zorganizować sieci, które ułatwią doradcom dostęp do ważnych, bieżących informacji, ale również wpłyną na kształtowanie lokalnych polityk rozwoju, tak by dopasować je jak najlepiej zarówno do potrzeb regionu, jak i do realiów globalnego rynku pracy oraz przede wszystkim potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży.
- Rodzice mogą sami upowszechniać wśród uczniów i nauczycieli informacje związane z rynkiem pracy. Mogą zaproponować i pomóc w organizacji wycieczek do różnych firm i zakładów pracy - wśród rodziców danej szkoły są przecież zazwyczaj przedstawiciele lokalnych przedsiębiorców.
- Firmy i przedsiębiorstwa mogą angażować swoich pracowników w działania z zakresu wolontariatu pracowniczego na rzecz lokalnych szkół.
- Firmy i przedsiębiorstwa dysponują często ogromnymi przestrzeniami, czy nowoczesnym sprzętem. Z dużą korzyścią dla szkoły można nawiązać współpracę, dzięki której biznesowy sojusznik będzie udostępniał szkole pomieszczenia lub sprzęt na realizację innowacyjnych projektów uczniowskich. Z drugiej strony

szkoła powinna udostępniać swoje pomieszczenia firmom w celu realizacji zadań związanych z doradztwem zawodowym.

→ Bardzo wartościowe partnerstwa można tworzyć także z organizacjami pozarządowymi poprzez realizację wspólnie ze szkołą (albo dla szkoły) różnych przedsięwzięć, np. warsztatów. Szkoły mogą korzystać z zasobów organizacji, a jednocześnie promować ich działanie i wspierać poprzez wolontariat czy praktyki uczniowskie.

3 Rekomendacja: Umożliwienie dzieciom i młodzieży poznania rynku pracy z bliska i od wewnątrz

Wstęp

Naturalnym i pierwszym wzorcem zawodowym dla młodego człowieka są członkowie najbliższej rodziny. W dalszej kolejności dzieci dostrzegają role zawodowe, które obserwują w bezpośrednim otoczeniu⁴⁶. W zabawach dzieci często naśladują czynności zawodowe osób takich, jak: nauczyciele przedszkolni, sprzedawcy w sklepie, lekarze, kierowcy, a także wchodzą w role zawodowe swoich opiekunów (jeśli mają okazję widzieć ich w trakcie wykonywania pracy). Dopiero z czasem ta perspektywa zaczyna się rozszerzać. Ważnym zadaniem szkoły jest jak najwcześniej dostarczać dzieciom zróżnicowanych inspiracji w tym zakresie, aby zapobiec przedwczesnemu wykluczeniu wielu opcji zawodowych⁴⁷.

Jest bardzo istotne, by dzieci, a potem młodzi ludzie mogli obserwować, na czym polega praca i obowiązki zawodowe, a także przyglądać się na co dzień gospodarowaniu finansami. Jednak wzorce wyniesione z domów rodzinnych nie zawsze są wystarczające; dzieci, w szczególności te z ubogich rodzin, często są izolowane przez rodziców od „nieprzyjemnego” tematu pieniędzy i nie rozwijają kompetencji w tym zakresie⁴⁸, nie poznają więc realiów pracy czy kwestii związanych z zarobkami. To sprawia, że gdy młodzi ludzie kończą szkołę podstawową i stają przed koniecznością dokonania pierwszej poważnej decyzji dotyczącej ich rozwoju edukacyjno-zawodowego (wybór szkoły ponadpodstawowej), bazują na bardzo okrojonych danych. Dlatego należy umożliwić od najwcześniejszych

⁴⁶ Education & Employers (2018). *Drawing The Future*. [\[link\]](#)

⁴⁷ Bajcar, B., Borkowska, A., Czerw, A., Gąsiorowska, A., Nosal, C. S. (2006). *Psychologia preferencji i zainteresowań zawodowych: Przegląd teorii i metod*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa. [\[link\]](#)

⁴⁸ Piorunek, M. (1996). *Dziecko w relacjach ze światem zawodowym*. Wydawnictwo ERUDITUS s.c., Poznań, s. 130. [\[link\]](#)

lat edukację karierową i finansową, by przygotować dzieci do samodzielnej dorosłości.

Współczesny rynek pracy jest bardzo dynamiczny, odpowiada bowiem na szybko zmieniające się potrzeby, a także na postępujące zmiany społeczne, ekonomiczne, demograficzne, ekologiczne i technologiczne. Wciąż powstają nowe zawody, a w dotychczas istniejących zmienia się znacznie zakres obowiązków.

Dlatego jest bardzo ważne, by już w szkole podstawowej (co nakazuje przecież rozporządzenie o doradztwie zawodowym) dzieci miały szansę poznania świata zawodów, a młodzież – możliwość poznania realiów rynku pracy. W przypadku młodszych uczniów preorientację zawodową łatwiej jest prowadzić poprzez przybliżanie zawodów. Z kolei uczniów starszych klas szkół podstawowych i uczniów szkół ponadpodstawowych trzeba przygotowywać na to, że w przyszłości koncept zawodu straci na znaczeniu; już dziś, w czasach elastycznych organizacji, coraz częściej mówi się raczej o posiadaniu określonego portfolio kompetencji niż o wykonywaniu jednoznacznie nazwanej profesji.


3A. Zapoznanie dzieci i młodzieży z wieloma różnymi rodzajami pracy

Dlaczego to jest ważne

Poszerzanie horyzontów w postrzeganiu przyszłych możliwości rozwoju zawodowego musi odbywać się równolegle z działalnością edukacyjną w sposób ciekawy, atrakcyjny i inspirujący dla dzieci i młodzieży. Nauczyciele i wychowawcy mogą wykorzystywać podczas godzin wychowawczych, lekcji przedmiotowych, a nawet wycieczek szkolnych przeróżne zasoby zawodoznawcze.

W internecie jest dostępnych wiele materiałów, dzięki którym można pokazać uczniom specyfikę różnych zawodów (m. in. [Mapa Karier](#)). Warto, by prezentacja świata zawodów odbywała się nie tylko podczas zajęć doradztwa zawodowego, ale także podczas innych lekcji przedmiotowych. Na przykład nauczyciel matematyki może raz w tygodniu poświęcać 5 minut lekcji na pokazanie uczniom zawodu, który wymaga znajomości matematyki na poziomie wysokim lub eksperckim. Przy okazji udowodni im w ten sposób, że przekazywana przez niego wiedza ma wartościowy aspekt praktyczny.

Dobrym sposobem na poznanie zawodu jest również wywiad z jego przedstawicielem. Takie wywiady można obejrzeć wraz z uczniami w internecie, ale też można przeprowadzić je na żywo, zapraszając gości (stacjonarnie lub online) do klasy. Warto też zachęcić uczniów do samodzielnego przeprowadzenia i nagrania wywiadów z ciekawymi osobami w ich miejscach pracy.

 **Najlepszy sposób to jest próbowanie wielu rzeczy, czyli: próbuj, próbuj, próbuj. A najlepszy sposób, żeby spróbować, to po pro-**

stu: idź i zapytaj kogoś, kto już to robi, jak to się robi. A jak się wstydzisz, to powiedz, że jesteś z gazetki szkolnej i robisz wywiad. I wtedy automatycznie oni chętniej idą i się otwierają.

W wielu szkołach organizowane są Dni Kariery czy Targi Pracy. Podczas takich wydarzeń zarówno przedstawiciele zawodów prezentują swoje profesje, jak i lokalni pracodawcy przybliżają specyfikę branż, w których działają.

Warto pracodawców przekonać do tego, żeby chętniej wchodzili do szkół, lokalnie oczywiście, żeby byli zainteresowani absolwentami, czyli swoimi potencjalnymi pracownikami. Aby przybliżyć pracodawców do lokalnych szkół prowadzimy konkurs „Szkoła dla pracodawców”, który trwa od wielu, wielu lat. Wysyłamy informacje i pracodawca musi sam wybrać sobie szkołę, z którą chciałby nawiązać współpracę. I zaczynają tworzyć się tam różne działania, staże, wolontariaty, wizyty zawodoznawcze... Oczywiście to musi trwać w pewnym okresie, minimum rok. Są nagrody, są wyróżnienia. W zeszłym roku mieliśmy prawie 60 zgłoszeń! I potem pracodawcy mają z tego korzyść. Głównie mówimy o szkołach branżowych, faktycznie absolwenci są zatrudniani w różnego rodzaju zakładach, chociażby mechanicznych.

Do przekazywania uczniom wiedzy o zawodach można wykorzystać w twórczy sposób komputerowe gry i symulacje. Na rynku jest dostępnych wiele bardzo atrakcyjnych produktów, pozwalających realistycznie poczuć, jak to jest być rolnikiem, kucharzem, mechanikiem samochodowym, kierowcą ciężarówki, maszynistą, budowlańcem, detektywem, naukowcem, pilotem, żołnierzem, lekarzem, artystą malarzem czy właścicielem salonu fryzjerskiego lub biura podróży.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny wskazywać uczniom sprawdzone i dopasowane do ich potrzeb zasoby zawodoznawcze, zwłaszcza internetowe.
2. Szkoły, we współpracy ze swoim otoczeniem, powinny organizować regularne spotkania z przedstawicielami różnych zawodów oraz pracodawców.

3B. Umożliwienie uczniom doświadczenia środowiska pracy

Dlaczego to jest ważne

Wiedza zawodoznawcza jest teoretyczna i rzadko ma taką moc oddziaływania jak doświadczenia bezpośrednie. Wyniki badań wskazują, że uczniowie, którzy podejmowali próby aktywności zawodowej – takie jak wolontariat, asystowanie (*job shadowing*) czy staż – odczuwają większą pewność siebie i deklarują większą gotowość do dopasowania się do zewnętrznych wymagań w miejscu pracy⁴⁹. Szkoła powinna zatem umożliwić i ułatwić uczniom zdobywanie doświadczeń zawodowych, aby mogli przekonać się, jakie rodzaje aktywności najbardziej im pasują oraz jaką wartość mają umiejętności, które zdobywają w szkole.

Bezценne są wyjścia do miejsc, gdzie uczniowie klas szkół ponadpodstawowych mają możliwość naocznego zapoznania się z tym, co w danej profesji jest kluczowe; to pozwala urealnić ich oczekiwania oraz wyobrażenie o danym zawodzie i przekonać się czy wybór dalszej edukacji jest spójny z tym, co czeka na nich po zakończeniu edukacji.

Gdy szkoła stworzy bazę sojuszników i partnerów do współpracy, powinna zabiegać o przygotowanie – w zależności od etapu edukacyjnego – programów wizyt zawodoznawczych, wolontariatów, praktyk lub staży. Takie programy są dużą korzyścią dla pracodawców, którzy dzięki temu mogą liczyć na to, że pozyskają w przyszłości być może wstępnie przygotowanych i przeszkolonych, a na pewno zapoznanych z fachem i firmą pracowników. Są też bardzo korzystne dla samych uczniów, którzy zyskują nie tylko informacje z pierwszej ręki, ale także cenne znajomości, procentujące w późniejszej karierze zawodowej⁵⁰.

Dla uczniów ostatnich klas szkoły podstawowej oraz uczniów szkół ponadpodstawowych interesującą formułą jest *job shadowing*, czyli nauka zawodu w miejscu pracy poprzez asystowanie, czyli bez wykonywania zadań samodzielnie, jedynie obserwując doświadczonego pracownika. Jest to dobra metoda na poznanie rzeczywistości zawodów, w których codzienne obowiązki łączą się ze szczególnymi uprawnieniami lub umiejętnościami.

Doświadczenie pracy ma duży potencjał osłabiania stereotypów, zwłaszcza dotyczących zawodów szkolnictwa branżowego, dość powszechnie uznawanych za „gorsze”, bo są związane z pracą

⁴⁹ OECD (2021). *Experiencing the workplace: The importance and benefits for teenagers*. OECD Education Policy Perspectives, No. 45, OECD Publishing, Paris. [\[link\]](#)

⁵⁰ ibidem

manualną. Będąc w zakładzie pracy uczeń może przekonać się, że współczesne realia pracy w tych zawodach są zupełnie inne niż mogłoby się wydawać. Fachowcy pracują często w dobrych warunkach i nierzadko otrzymują wyższe wynagrodzenie niż osoby, które ukończyły studia.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny organizować w porozumieniu z pracodawcami wizyty grup klasowych w przedsiębiorstwach i organizacjach, aby uczniowie mogli na własne oczy zobaczyć, jak wygląda praca w konkretnych zawodach.
2. W miarę dostępnych możliwości i w porozumieniu z pracodawcami, szkoła powinna umożliwić uczniom wykonywanie drobnych zadań zawodowych w realiach naśladujących prawdziwe stanowisko pracy.

3C. Zbliżenie między szkolnictwem ogólnym i branżowym

Dlaczego to jest ważne

W polskim systemie edukacji uczniowie w dość młodym wieku podejmują decyzję dotyczącą dalszej ścieżki kształcenia po szkole podstawowej. Samo to nie jest problemem, bo analogiczny wybór czeka młodzież w innych krajach europejskich, jednak nasz system nie sprawdza się w momencie, w którym uczeń orientuje się, że popełnił błąd i chce dokonać zmiany. Istotne zatem jest podejmowanie takich działań, które pozwolą uczniom – z jednej strony – kształcić kompetencje zawodowe również w szkolnictwie ogólnym oraz – z drugiej strony – mieć świadomość możliwości zdobywania wykształcenia wyższego po szkole branżowej. Poczucie dużej elastyczności systemu oświaty i własnej w nim drogi powinno przełożyć się na podobne poczucie elastyczności w późniejszej karierze zawodowej.

Czy my mamy tak skonstruowany system, że jak dzisiaj pójdę na trzy lata do szkoły branżowej i zostanę fryzjerką, to nie zamknie mi drogi do doktoratu za 10 lat? Tak to powinno funkcjonować, że ja dzisiaj idę do zawodówki, bo tak mi się podoba, to w sobie odkrywam. Ale potem mogę się piąć dalej i uczyć się przez całe życie. I ja po szkole branżowej powinnam móc dojść do tego, do czego doszłabym, idąc do liceum, a potem na studia. I moja droga

może być trochę dłuższa, trochę bardziej z zakrętami, ale mogę osiągnąć wszystko, co będę chciała.

Szkoły mają możliwość otwarcia klas tematycznych np. poprzez opracowanie innowacji pedagogicznych, czyli nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, mających na celu poprawę jakości pracy szkoły⁵¹. Wiele szkół ponadpodstawowych otwiera klasy profilowane pod patronatem uczelni wyższej, z którą zawiera partnerstwo edukacyjne, np. klasy prawnicze pod patronatem wydziałów prawa. Funkcjonują już również w Polsce tzw. szkoły realne, w których uczniowie, oprócz wiedzy z zakresu podstawy programowej zdobywają konkretne kompetencje zawodowe związane z określoną branżą, np. mediami, IT, czy zarządzaniem.

To jest współpraca gminy, szkoły i nas [firmy]. Mamy naszą szkołę [z klasami patronackimi], to jest technikum. I mamy też program mentoringowy, który tam działa - 10 zaangażowanych mentorów, którzy mają zajęcia z uczniami. (...) Doradca powinien być w szkole łącznikiem z partnerami, z biznesem. I powinien otwierać dla uczniów te możliwości. To powinny być oczy szkoły na to, co się dzieje na rynku pracy, na to, jakie firmy chcą się zaangażować w pomoc szkołom, bo jest wiele takich firm.

Warto, by organy prowadzące i dyrektorzy szkół wspierali innowacyjność i projektowali klasy tematyczne w taki sposób, aby nie wprowadzać w nich kolejnych przedmiotów prowadzonych tradycyjnymi metodami nauczania, a zamiast tego dodawać do planu lekcji zajęcia kształtujące kompetencje poszukiwane na rynku pracy. Jest wiele cenionych przez przyszłych pracodawców dziedzin wiedzy, które można poznać, i umiejętności, które można nabyć na drodze edukacji pozaformalnej i uczenia się nieformalnego, np.: obsługa programów graficznych, montaż filmów, obsługa kanałów w mediach społecznościowych, tworzenie modeli 3D, pisanie wniosków projektowych, czy różne zajęcia rzemieślnicze.

Jeszcze korzystniejsze od klas tematycznych byłoby zaproponowanie młodzieży kursów kompetencyjnych *a la carte*, aby zmniejszyć ryzyko nietrafionego wyboru klasy tematycznej i zwiększyć gamę dostępnych możliwości rozwoju.

⁵¹ Atroszko, B., & Atroszko, P. A. (2014). Innowacje edukacyjne w polskiej szkole – szanse i zagrożenia. In: Osiński, J., Negacz, K., Obłąkowska-Kubiak, K. (Eds.), *Polityka publiczna. 10 lat Polski w Unii Europejskiej*, p. 185-196. Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa. [\[link\]](#)

Zdobyte w szkole kompetencje zawodowe można potwierdzać certyfikatami. Może je wydawać sama szkoła, zewnętrzna organizacja, a nawet pracodawca. W grę wchodzi również potencjalnie wydawanie certyfikatów zgodnych z Polską Ramą Kwalifikacji (PRK) i Europejską Ramą Kwalifikacji⁵². Wiele branż ma już swoje Sektorowe Ramy Kwalifikacji, umożliwiające certyfikowanie umiejętności od poziomu 2 PRK⁵³, a więc poniżej świadectwa ukończenia szkoły branżowej I stopnia. Takie kwalifikacje idealnie nadają się do tego, by wykorzystywać je jako praktyczny dodatek do kształcenia ogólnego⁵⁴.

Ciekawym rozwiązaniem (na które trzeba jednak uzyskać zgodę kuratorium) jest zatrudnienie do prowadzenia lekcji osoby niebędącej nauczycielem, tylko praktykiem danej dziedziny czy zawodu.

Gdy zaktądaliśmy szkołę realną, to wymyśliliśmy takie założenie, że będziemy mogli zatrudniać do naszych dodatkowych przedmiotów nauczycieli, bez uprawnień pedagogicznych, a nadzór pedagogiczny w takiej sytuacji będzie pełnił inny, doświadczony nauczyciel w szkole. I w związku z tym możemy realizować, oprócz programu licealnego cały, wielki program, obejmujący 8 godzin specjalizacji tygodniowo w klasie III i 8 godzin przez jeden semestr w klasie IV. Specjalizacje są biznesowe, ekonomiczne, techniczne, informatyczne i multimedialno-artystyczne, w których to każdy uczeń ma od 3 do 8 nauczycieli, którzy są prawdziwymi pracownikami rynku pracy. Akurat w przypadku specjalizacji multimedialno-artystycznej jest reżyserka, producentka filmowa, rzeźbiarz, artysta...

Ponadto w szkołach można organizować zajęcia dodatkowe, fakultatywne, rozwijające. Tu warto znowu przypomnieć budżet rady rodziców, poszukać możliwości finansowania przez samorządy lub sojuszników czy sponsorów szkoły.

Uczeń, który opuszcza szkołę ogólnokształcącą, posiadając konkretne kompetencje poszukiwane

⁵² Instytut Badań Edukacyjnych (2022). *Jak zostać instytucją certyfikującą (IC)?* [\[link\]](#)

⁵³ Polska Rama Kwalifikacji – opis ośmiu wyodrębnionych w Polsce poziomów kwalifikacji odpowiadających odpowiednim poziomom europejskich ram kwalifikacji, o których mowa w załączniku II do zalecenia Rady z dnia 22 maja 2017 r. w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i uchylającego zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE C 189 z 15.06.2017, str. 15), sformułowany za pomocą ogólnych charakterystyk efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach, ujętych w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych (Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 226)

⁵⁴ Instytut Badań Edukacyjnych (2022). *Branża dla branży, czyli Sektorowe Ramy Kwalifikacji.* [\[link\]](#)

na rynku pracy, czuje mniejszy lęk przed wyborem swojej dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej, bo wie, że w razie niepowodzenia zawsze może wykorzystać te nabyte kompetencje w swojej karierze.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny organizować dla uczniów zajęcia dodatkowe pozwalające zdobyć stosunkowo proste umiejętności przydatne w konkretnych zawodach na rynku pracy.
2. Pracodawcy i organizacje pozarządowe, w porozumieniu ze szkołami, powinny prowadzić certyfikację prostych umiejętności zawodowych zdobywanych przez uczniów w ramach zajęć dodatkowych (jako kwalifikacje formalne opisane w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji lub jako kwalifikacje nieformalne).

Jak można pomóc?

- Samorzędy jako organy prowadzące szkoły powinny zachęcać dyrektorów do inicjowania w swoich szkołach klas tematycznych lub dodatkowych przedmiotów w ramach innowacji pedagogicznych (przy wspierającej postawie organów prowadzących inicjatywy takie mogą też wychodzić od samych dyrektorów, a nawet nauczycieli). Można to robić poprzez np. modyfikację warunków nagród przyznawanych w oświacie lub zachęcenie dyrektorów do różnicowania dodatków motywacyjnych dla nauczycieli uwzględniając wprowadzanie innowacji, w ten sposób zachęcając również samych nauczycieli do ich inicjowania.
- Szkoły ogólnokształcące (podstawowe i licea) mogą we współpracy z przedsiębiorcami organizować dla swoich uczniów dodatkowe zajęcia kształcące poszukiwane na rynku umiejętności zawodowe. Umiejętności zdobywane podczas tych zajęć powinny być potwierdzone przynajmniej zaświadczeniem, a najlepiej – certyfikatem w systemie Polskiej Ramy Kwalifikacji. Pracodawcy i organizacje mogą w tym pomóc udostępniając swoje zasoby do walidacji tych umiejętności.
- Szkoły branżowe mogą nawiązywać partnerstwa ze szkołami ogólnokształcącymi, aby ułatwiać uczniom zdobywanie praktycznych umiejętności rynkowych, np. poprzez organizowanie wspólnych zajęć fakultatywnych dla uczniów z różnych szkół lub umożliwienie nauczycielom przedmiotów zawodowych prowadzenie w liceum zajęć dodatkowych, rozwijających kompetencje związane z ich branżą.

→ Lokalni przedsiębiorcy mogą wchodzić w partnerstwa edukacyjne ze szkołami i umożliwiać poznawanie oraz doświadczanie środowiska pracy poprzez wycieczki zawodoznawcze, realizację programów wolontariatu, praktyk i staży, a także współtworzenie klas patronackich.

4

Rekomendacja: Dostosowanie programu i metod nauczania do wymagań współczesnego świata

Wstęp

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym zmieniła się dostępność informacji. Dotychczasowa rola nauczycieli jako przekazicieli wiedzy, jedynych lub jednych z niewielu wiarygodnych i dostępnych jej źródeł, nie jest już aktualna. Dzieci i młodzież mogą pozyskiwać wiedzę samodzielnie, ucząc się na własną rękę metodami, które odpowiadają ich potrzebom. Mają do dyspozycji książki, podręczniki, programy telewizyjne, kanały upowszechniające wiedzę w internecie, podcasty, aplikacje, a nawet gry – często w formie otwartych, bezpłatnych zasobów cyfrowych.

Dzieci i młodzież nie zawsze wiedzą jednak, jak weryfikować źródła wiedzy, a także jak z nich korzystać, by skutecznie się uczyć. Często brakuje im również motywacji. Nauka jest ciekawym wyzwaniem intelektualnym, ale uczniowie zastanawiają się nad celowością tego wysiłku: po co uczą się poszczególnych przedmiotów i czy wiedza ta przyda się w ich dorosłym życiu. Coraz częściej dołączają do nich w tych wątpliwościach rodzice, a nawet nauczyciele.

Wciąż wielu nauczycieli zaniedbuje ogromny potencjał do kształcenia kompetencji, poświęcając swój wysiłek wyłącznie kontroli opanowania przez uczniów treści programowych. Proporcje między teorią a praktyką, między wykładem a treningiem w naszym systemie edukacji wymagają pilnej i radykalnej zmiany.

4A. Rozwijanie kompetencji kluczowych

Dlaczego to jest ważne

Kompetencje kluczowe to połączenie wiedzy, umiejętności i postaw, których ludzie potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, zatrudnienia, włączenia społecznego, zrównoważonego stylu życia, udanej egzystencji w pokojowych społeczeństwach, kierowania życiem w sposób prozdrowotny

i aktywnego obywatelstwa. Rozwija się je w perspektywie uczenia się przez całe życie, począwszy od wczesnego dzieciństwa przez całe dorosłe życie, za pomocą uczenia się formalnego, pozaformalnego i nieformalnego, we wszystkich kontekstach, w tym w rodzinie, szkole, miejscu pracy, sąsiedztwie i innych społecznościach⁵⁵.

Jest ogromnie istotne, by w szkołach świadomie i priorytetowo włączać w proces edukacji nie tylko przekazywanie wiedzy, ale również kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych. Wśród omawianych kompetencji kluczowych warto wyróżnić bardzo istotną kompetencję uczenia się, na której kształtowanie w edukacji często brakuje przestrzeni, a sytuację dodatkowo pogorszyła pandemia COVID-19 i wielomiesięczna nauka zdalna, do której uczniowie zawczasu nie zostali odpowiednio przygotowani.

Umiejętność uczenia się wymaga znajomości i rozumienia własnych preferowanych strategii uczenia się, swoich silnych i słabych stron. Kompetencja uczenia się oznacza umiejętność utrzymania samodyscypliny i poświęcenia czasu na samodzielną naukę, ale także umiejętność pracy intelektualnej w grupie, korzystając z różnorodności jej członków i potrafiąc dzielić się wiedzą i umiejętnościami. Innym aspektem tej kompetencji jest zdolność poszukiwania wsparcia. Powinniśmy uczyć dzieci, by szukały pomocy swoich mentorów-nauczycieli, ale z drugiej strony należy zadbać, by nauczyciele to wsparcie oferowali.

Zalecenia w sprawie kompetencji kluczowych podkreślają również wagę kształtowania postaw społecznych i obywatelskich. Chodzi zatem o kompetencje osobiste, interpersonalne, a także w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, czyli takie, które w szerokim zakresie przygotowują uczniów do zaangażowania w życie społeczne i zawodowe. Podkreśla się konieczność kształtowania w dzieciach tzw. kompetencji miękkich, umiejętności nawiązywania pozytywnych relacji, konstruktywnej komunikacji, współpracy, rozwiązywania konfliktów. Oznacza to również kształtowanie postaw tolerancji, empatii i szacunku dla drugiego człowieka.

To niezwykle ważne, ponieważ zarówno klasy, jak i zespoły w miejscach pracy stają się coraz bardziej różnorodne pod wieloma względami, np. etnicznym, językowym czy kulturowym. Ponadto w szkołach coraz częściej dostrzega się i otacza systemowym wsparciem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, dzieci imigrantów oraz uchodźców wojennych z innych krajów⁵⁶.

Bycie w szkole przez wiele lat nie pomogło mi rozwinąć kompetencji społecznych, ja zaczęłam to osiągać dużo później. Puszczanie na żywioł mechanizmów grupowych jest katastrofą dla osób słabszych społecznie.

⁵⁵ Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01). [\[link\]](#)

⁵⁶ OECD (2019). *Learning Compass 2030*. [\[link\]](#)

Inne kompetencje kluczowe bezpośrednio powiązane z realizacją działań z zakresu doradztwa zawodowego to przedsiębiorczość, rozumiana również jako zdolność podjęcia inicjatywy, działań zmieniających pomysły w czyny. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości obejmują cechy takie jak: kreatywność, innowacyjność i zdolność podejmowania ryzyka, a także umiejętność planowania przedsięwzięć i osiągania zamierzonych celów.

Istotnym aspektem kształtowania postawy przedsiębiorczej jest wiedza o finansach i szeroka edukacja ekonomiczna. W tym aspekcie doradztwo zawodowe przenika się z przedmiotem „podstawy przedsiębiorczości”⁵⁷, nauczonym w szkołach ponadpodstawowych i policealnych. Klasy VII i VIII szkoły podstawowej to dobry moment na to, by zacząć rozmawiać z dziećmi o kosztach życia, o realiach finansowych i zarobkach w różnych branżach, ponieważ dla niektórych uczniów może to być ważna przesłanka determinująca ich dalszą ścieżkę rozwoju.

Od małego do najstarszego uczenie się i doradztwo zawodowe są związane z pracą, zatem z zarobkami, zatem z finansami! Częścią edukacji powinna być wiedza o finansach i zarządzaniu finansami, bo daje to poczucie kontroli i wyposaża nastolatków w umiejętności, które mogą powstrzymać ich przed złymi decyzjami i zredukować poziom stresu w dorosłym życiu.

Wspomniane kompetencje kluczowe: osobiste i społeczne, obywatelskie, a także w zakresie przedsiębiorczości warto kształtować w działaniu. Rozbudowane projekty edukacyjne czy wydarzenia szkolne organizowane przez grupy uczniów, działania charytatywne, wolontariat, wspieranie aktywności samorządów szkolnych – wszystko to są ważne elementy edukacji, które nie powinny być drugorzędne wobec realizacji podstawy programowej poszczególnych przedmiotów.

Te wszystkie kompetencje, których pożądamy, one powinny przenikać przez szkołę, po prostu przez każdy przedmiot. Co z tego, że doradca zawodowy poświęci 2 godziny na głęboką rozmowę z dzieckiem, jeżeli ono wróci z matematyki i powie, że tam pani wrzeszczała, na polskim pani zrobiła trzy sprawdziany, a na czymś innym coś się jeszcze działo. Ono nie pozostanie z wrażeniem „na szczęście wiem, co chcę robić w życiu”.

⁵⁷ Od 1 września 2023 r. „podstawy przedsiębiorczości” zostaną zastąpione nowym przedmiotem: „biznes i zarządzanie”. Nowy przedmiot ma znaleźć się na maturze od 2027 r. jako przedmiot do wyboru.

Takie uczenie w działaniu i odważne realizowanie projektów edukacyjnych daje możliwość wytreningowania niezwykle istotnych we współczesnym zmiennym i nieprzewidywalnym świecie VUCA⁵⁸ kompetencji zarządzania zmianą, radzenia sobie z porażkami i rezyliencji⁵⁹.

Problemem oświaty publicznej wydaje się być niedocenywanie wartości popełniania błędów i ponoszenia porażek. Ma to odzwierciedlenie w systemie oceniania „cyferkami” i w uczeniu się „pod testy”. W nauczaniu dzieci i młodzieży radzenia sobie z niepowodzeniami nie chodzi o to, by szafować ocenami niedostatecznymi; chodzi o to, by wykształcić motywację, chęć i odwagę do stawiania sobie wyzwań i ich realizacji, próbowania nowych rzeczy, a jednocześnie przyjmowania ze spokojem nieuchronnych przecież na drodze do rozwoju porażek, z których można wyciągnąć inspirujące wnioski. Kształtowanie w uczniach postawy prorozwojowej (*growth mindset*) może być nietatwe, ale jest to wartościowy cel wychowawczy.

Wobec naturalnych w życiu (a nawet koniecznych do właściwego rozwoju!) zmian i porażek, warto wykształcić rezyliencję – psychiczną zdolność adaptacji do zmieniającej się sytuacji i okoliczności. Rezyliencję można i należy budować w uczniach, ponieważ zdolność ta pomoże im zarówno mierzyć się z trudnościami podczas procesu edukacji, jak i przygotuje ich do radzenia sobie z wyzwaniami życia zawodowego. **Warto, by doradcy szkolni we współpracy z wychowawcami i innymi szkolnymi specjalistami prowadzili warsztaty psychoedukacyjne (poza obowiązkowymi lekcjami doradztwa), podczas których można pracować z uczniami nad oswojeniem zmian i porażek, stworzyć bezpieczną przestrzeń (w grupie lub w indywidualnej relacji z wychowankami) do rozmowy o swoich niepowodzeniach i nauczyć się, jak analizować takie sytuacje i wyciągać z nich lekcje na przyszłość.** Do takich działań można wykorzystać np. wycieczki szkolne, kiedy nie obowiązuje dyktat szkolnego dzwonka i napiętego planu dnia.

Z mojego doświadczenia biznesowego wynika, że nie jest to wyjątkowa sytuacja, że ludzie boją się zmiany, tylko zupełnie naturalna. Większość wyzwań biznesowych, które przechodziłem, w pracy z ludźmi, z zespołami, to jest zarządzanie zmianą. Każdą. Od najprostszej typu zmiana KPI czy miejsca siedzenia w biurze.

Aby wygospodarować czas i stworzyć klimat niezbędny dla kształcenia kompetencji kluczowych, niezbędne wydaje się wprowadzenie spersonalizowanego modelu edukacji, w którym każdy uczeń zdobywa wiedzę we własnym tempie otrzymując na każdym kroku bogatą informację zwrotną, co

⁵⁸ Akronim od słów opisujących cechy współczesnej rzeczywistości: *Volatility* (zmiennosc), *Uncertainty* (niepewnosć), *Complexity* (złożoność) i *Ambiguity* (niejednoznaczność).

⁵⁹ ETF and UNICEF (2020). *Preventing a 'lockdown generation' in Europe and Central Asia: Building resilient societies with young people in the era of COVID-19.* [link](#)

pozwała mu polubić naukę i uwierzyć we własne siły. O takim modelu, wykorzystującym zasoby cyfrowe, pisaliśmy obszernie w Rekomendacjach PowerED w 2020 roku⁶⁰.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny szeroko wykorzystywać na lekcjach pracę grupową i projektową, aby kształtować umiejętności społeczne uczniów.
2. Szkoły powinny personalizować proces nauki dla każdego ucznia, aby skutecznie kształtować rezyliencję i umiejętność uczenia się oraz by wyrównywać szanse edukacyjne.
3. Szkoły powinny skupić się na takim zaprojektowaniu procesu nauki, aby wykorzystać zagadnienia z podstawy programowej do kształtowania kompetencji kluczowych.

4B. Tutoring i mentoring prowadzony przez wychowawców

Dlaczego to jest ważne

Aktualnie w mało której szkole doradca zawodowy jest zatrudniony na etacie specjalisty, tak by miał czas na prowadzenie indywidualnych konsultacji z uczniami. Dlatego lwią część odpowiedzialności za działania doradcze i mentoringowe spoczywa obecnie na wychowawcach. To oni są z uczniami na co dzień i ich obserwują, uczą, wychowują. Mają też obowiązki z zakresu doradztwa zawodowego, bo zgodnie z rozporządzeniem powinni realizować takie działania podczas godzin wychowawczych z klasą. Zatem nawet gdy w szkole pracuje etatowy doradca, wychowawcy mają do odegrania jedną z kluczowych ról.

Nauczyciele, którzy są wybierani przez dyrektora do pełnienia roli wychowawcy klasy, często mają naturalne kompetencje doradcze. Intuicyjnie wchodzą w relacje mentoringową bądź tutoringową z uczniami i z powodzeniem prowadzą nieformalne rozmowy doradcze. Warto jednak przeszkolić nauczycieli i wychowawców ze świadomego stosowania tych podejść do indywidualizacji procesu edukacji.

Wielu doradców wykorzystuje taki kontakt z uczniem, który inwestuje w ich zasoby i którego celem jest zwiększanie też

⁶⁰ Rekomendacje PowerED (2020). [link](#)

samoświadomości, umiejętności, werbalizowania celów swoich rozwojowych, co dla mnie jest ważne, z czego mogę czerpać, w jakim kierunku mogę iść, co może dawać mi satysfakcję. Ja myślę, że takich rozmów uczniom naprawdę bardzo brakuje. Jak się spotykam z nauczycielami, to oni mówią, że jest deficyt. I na przykład te szkoły, które prowadzą tutoring, również wykorzystują tutoring w doradztwie zawodowym. Te szkoły przyciągają młodzież do siebie. Wielu doradców wykorzystuje w swojej praktyce metody mające na celu zwiększenie samoświadomości i samodzielności uczniów, w tym m. in. doskonalenie umiejętności określania swoich potrzeb rozwojowych i sposobów ich realizacji. Takie postępowanie wpisuje się w model zindywidualizowanego i spersonalizowanego podejścia do edukacji, którego przykładami są tutoring i mentoring. Te formy pracy coraz powszechniej goszczą w naszych szkołach stanowiąc doskonałe uzupełnienie innych, bardziej masowych oddziaływań. Co ważne, są niezwykle doceniane zarówno przez młodzież, ich rodziców, jak i nauczycieli.

Mentoring jest typem specyficznej relacji ucznia z mistrzem. Mentor przekazuje wiedzę, uczy, wychowuje i pomaga rozwijać potencjał ucznia.

Tutoring to metoda pracy z uczniem, która również zakłada kontakt indywidualny, ale jest on bardziej partnerski niż w przypadku mentoringu. Tutoring ma wykształcić u ucznia samodyscyplinę, odpowiedzialność, umiejętność samodzielnego uczenia się i wykorzystywania swoich mocnych stron.

Nauczyciele sami mogą zdecydować, w której z tych metod czują się bardziej komfortowo i która lepiej służy rozwojowi ich uczniów. Szkolne przepisy wewnętrzne, ale także atmosfera i klimat placówki powinny sprzyjać temu, by budować takie zaangażowane relacje wychowawcze, bo w ten sposób działania wychowawców będą realizowały cele szkolnego doradztwa zawodowego.

Nauczyciele powinni regularnie dokonywać samooceny skuteczności swoich działań edukacyjno-wychowawczych, zarówno indywidualnie jak i w całym zespole, i odpowiednio modyfikować swoje metody działania, a może nawet celowo zmienić proporcje między nauczaniem a wychowaniem. Powinni motywować swoich uczniów do świadomego rozwoju osobistego i zawodowego oraz edukować ich o tym, jak ten rozwój planować i skutecznie realizować. Współcześnie wiedza jest na wyciągnięcie ręki, zatem nauczyciel może stać się:

- **EKSPERTEM DS. EDUKACJI**, który - czerpiąc ze swojej wiedzy i doświadczenia - zachęca i przygotowuje uczniów do uczenia się przez całe życie;

- **PEDAGOGIEM HUMANISTYCZNYM**, który świadomie przygotowuje uczniów do formowania swojej osobowości;
- **TRENEREM (COACHEM)** – szczególnie kompetencji miękkich i społecznych; oraz motywatorem do podnoszenia sobie poprzeczki coraz wyżej, podejmowania wysiłku i stawiania wyzwań;
- **MENTOREM ROZWOJU**, wzmacniającym poczucie sprawczości swoich wychowanków poprzez pomaganie im w odnajdywaniu mocnych stron;
- **DORADCĄ ZAWODOWYM**, pokazującym swoim uczniom, gdzie szukać inspiracji dla przyszłej kariery zawodowej⁶¹.

Nic nie stoi na przeszkodzie, by nauczyciele stali się również *role models*. Nauczycieli i wychowawców często pamięta się do końca życia. Dobry mentor potrafi wywołać trwałą zmianę, ukształtować młodego człowieka.

Edukacja ma być tą przestrzenią, która daje możliwość wstuchania się w siebie i poznania siebie. To jest istota edukacji. Dlatego też każdy nauczyciel przedmiotu też może być doradcą zawodowym i wykorzystywać swój przedmiot do tego, żeby młodym ludziom pokazywać: jara cię to, kręci cię to? Ta biologia, ta chemia, ta fizyka? Zobacz, ja to robię, bo mi się to podoba. Zobacz, czy ciebie też to kręci.

Rola mentora i przewodnika młodych ludzi to nie tylko trudny obowiązek, ale też motywujące wyzwanie, które może mieć pozytywny wpływ na odczuwanie satysfakcji z wykonywanego zawodu. Dla nauczyciela-mentora to, że może inspirować młodych ludzi, jest bezcennym doświadczeniem⁶².

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny szkolić i zachęcać swoich nauczycieli do przyjmowania roli mentorów lub tutorów wobec swoich uczniów.

⁶¹ Wrzosek, M., Stano, K. (2021) Wychowanie dla przyszłości, czyli dlaczego i w jaki sposób wychowawcy klas IV-VIII powinni realizować doradztwo zawodowe? Mapa Karier. [\[link\]](#)

⁶² Buchner, A., Fereniec-Błońska, K., Wierzbička, M. (2021). Między pasją a zawodem. Raport o statusie nauczycielek i nauczycieli w Polsce 2021, Fundacja Orange. [\[link\]](#)

4C. Włączenie zagadnień z doradztwa zawodowego w doskonalenie zawodowe nauczycieli

Dlaczego to jest ważne

Mentoring kariery powinien dotyczyć nauczycieli na wielu różnych poziomach. Naturalnym jest, że nauczyciele czasem stają się mentorami rozwoju dla swoich uczniów i wychowanków – wówczas sami świadczą usługi z zakresu doradztwa zawodowego. Ale jako osoby, które mają znaczący wpływ na wychowanie młodzieży, nauczyciele powinni być też sami objęci działaniami z zakresu doradztwa zawodowego, w rozumieniu dbałości o swój rozwój zawodowy i osobisty. Stale dążąc do samodoskonalenia, realizując *lifelong learning* we własnym życiu, nauczyciele będą dawali dobry przykład swoim uczniom.

Warunkiem właściwego wykonywania niemal każdej roli zawodowej, a już szczególnie pracy nauczyciela, jest zachowanie trwałej motywacji do zaangażowanej pracy, a także dbałość o swój rozwój, dążenie do stałej poprawy jakości swojej pracy. Nauczyciele, wychowawcy i szkolni specjaliści (w tym doradcy) powinni być objęci systemowo mentoringiem i superwizją. Niestety w obecnej sytuacji pracownicy oświaty muszą zapewniać sobie takie wsparcie samodzielnie. Warto zatem pomyśleć o tym, jak ułatwić nauczycielom dostęp do takich specjalistycznych usług, bo korzystanie z nich będzie miało pozytywny wpływ na jakość ich pracy, a więc na jakość edukacji w Polsce.

Dodatkowo, w doskonalenie zawodowe nauczycieli należy obowiązkowo włączyć treści z zakresu doradztwa zawodowego. Regularne szkolenia może prowadzić podczas rad pedagogicznych szkolny doradca zawodowy. Nauczyciele powinni mieć umiejętności potrzebne do planowania i rozwijania swojej kariery i znać narzędzia do pracy nad sobą. Wszyscy nauczyciele – ponieważ wszyscy mają obowiązek realizacji Wewnętrzzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego – powinni orientować się w realiach współczesnego rynku pracy.

Ja myślę, że tak naprawdę każdy nauczyciel, który uczy, powinien być doradcą zawodowym. On powinien pokazać, że uczysz się tego języka polskiego nie po to, aby napisać po raz dziesiąty wypracowanie o „Lalce” i żeby ja to sprawdziła i wykazała błędy, tylko dlatego, że ty za chwilę możesz pisać artykuły. Z matematyką tak samo. Tego nie są uczeni nauczyciele na żadnej uczelni pedagogicznej.

Nauczycielom pracującym z dziećmi i młodzieżą, która ma przed sobą ważne i trudne decyzje, często brakuje kompetencji, dzięki którym mogliby być skutecznymi mentorami dla młodych ludzi,

dlatego w doskonalenie zawodowe nauczycieli powinno się włączyć nie tylko kształtowanie umiejętności bycia mentorem, ale także wiedzę o realiach pracy w innych branżach niż oświata. Najlepiej, jeśli ta wiedza poparta będzie osobistym doświadczeniem. Jednak nawet sama świadomość realnej dostępności alternatywnych zajęć zawodowych będzie dla nauczyciela wzmacniająca i pomoże mu wiarygodnie odegrać rolę mentora dla młodych ludzi.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Ośrodki kształcenia nauczycieli, w porozumieniu z pracodawcami, powinny oferować szkolenia przybliżające nauczycielom realia pracy w konkretnych zawodach.
2. Dyrektorzy szkół powinni preferować zatrudnianie nauczycieli posiadających doświadczenie zawodowe spoza obszaru oświaty.
3. Szkoły powinny prowadzić superwizję, aby nauczyciele mieli realną możliwość dzielenia się swoim doświadczeniem zawodowym.

4D. Kontekstualizacja treści z podstawy programowej

Dlaczego to jest ważne

Szkoła strasznie mocno jest skupiona na sobie samej. Przekaz, który dzieciaki dostają, często polega na tym, że muszą się uczyć, bo sobie nie poradzą w czwartej klasie, bo sobie nie poradzą dalej w szkole średniej, bo sobie nie poradzą dalej na maturze, bo sobie nie poradzą dalej na studiach. I jakby to wygląda trochę jak taki akcelerator, który kończy się tymi studiami właśnie na końcu i potem nie wiadomo co. Potem człowiek wylatuje z tego tunelu, w którym cały czas tylko przyspiesza i musi uważać, żeby jak najszybciej lecieć i nie obijać się o ściany, i trafia w próżnię. I jeżeli nawet dokonuje się wyborów w ciągu tego całego procesu edukacji, to te wybory się opiera o swoje doświadczenia czysto szkolne. Np. jestem dobry z matematyki, biologii to może pójdę na biotechnologię. I właściwie nie ma takiego impulsu, który by wchodził do tego układu z zewnątrz i mówił, OK, spoko, ale nie musisz iść na studia. Matematyka to jest tylko przedmiot, tylko narzędzie, Twoje życie nie skończy się po szkole średniej. Wydaje

mi się, że doradca zawodowy trochę siłą rzeczy mógłby pozostać takim łącznikiem z rzeczywistością poza murami szkolnymi.

Uczniowie często mają poczucie, że wiedza wymagana od nich w szkołach nie jest i nie będzie im do niczego w życiu potrzebna. Dlatego tak istotne jest wprowadzanie kontekstualizacji treści edukacyjnych przez nauczycieli. Oczywiście warto kształtować w uczniach generalną chęć do nauki, wzbudzać ciekawość świata i dostrzegać, że poszerzanie wiedzy ma wpływ na ich rozwój jako ludzi. Nauczyciele przedmiotowi powinni jednak dbać o to, by osadzać przekazywaną wiedzę w kontekście życiowym, a zwłaszcza zawodowym, ponieważ zwiększa to szansę na zwiększenie motywacji uczniów i pomaga im dostrzec, że zdobywając tę wiedzę zyskują konkretne, praktyczne kompetencje.

O potrzebie kontekstualizacji treści z podstawy programowej pisaliśmy szerzej w Rekomendacjach PowerED w 2020 roku⁶³.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Nauczyciele powinni realizować podstawę programową swoich przedmiotów w nawiązaniu do i z wykorzystaniem przykładów konkretnych zadań zawodowych.

Jak można pomóc?

- Dyrektorzy szkół powinni kłaść nacisk w realizacji programów nauczania na metody i formy pracy kształtujące kompetencje kluczowe, a także wspierać aktywności szkolne, które temu sprzyjają. Należy upowszechniać metodę uczenia przez działanie, również poprzez wchodzenie we współpracę z organizacjami pozarządowymi, np. harcerstwem.
- Należy prowadzić szkolenia upowszechniające wiedzę o kształtowaniu kompetencji kluczowych dla nauczycieli oraz rodziców. Te zadania może na siebie przyjąć szkolny etatowy doradca zawodowy lub inny szkolny specjalista. Szkoły mogą też, dzięki wsparciu samorządu lub sojuszników, poszukać ekspertów z zewnątrz do poprowadzenia takich szkoleń.
- W działania w ramach doskonalenia nauczycieli oraz awansu zawodowego (to może wprowadzić samorząd i dyrektor) należy włączyć zagadnienia z zakresu doradztwa zawodowego.

⁶³ Rekomendacje PowerED (2020). [link](#)

- Dyrektorzy szkół muszą zadbać o uświadomienie nauczycielom konieczności kontekstualizacji podstawy programowej. Sojusznicy i partnerzy szkoły mogą pomóc dostarczając do tego wiedzę i narzędzia.
- Firmy i organizacje pozarządowe mogą wspierać szkoły w kształtowaniu kompetencji mentorskich u nauczycieli.

5

Rekomendacja: Dostępność indywidualnego doradztwa dla każdego ucznia

Wstęp

Wprowadzenie przedmiotu „doradztwo zawodowe” do planów lekcji szkół podstawowych i ponadpodstawowych od 2019/20 r. było krokiem we właściwym kierunku⁶⁴. Nauczyciel doradztwa może przekazać podczas zajęć grupowych wiele wartościowych informacji o planowaniu własnego rozwoju, rynku pracy, świecie zawodów czy zasadach rekrutacji do kolejnych etapów edukacyjnych. To jednak nie wystarczy. Młodzi ludzie, szczególnie, gdy znajdują się u progu ważnych decyzji edukacyjnych, potrzebują indywidualnej rozmowy z dorosłym, który odpowie na ich wątpliwości. Wiele pytań młodych ludzi jest na tyle osobistych, że nie zadadzą ich na forum klasy. Dlatego każdy uczeń powinien mieć możliwość odbycia indywidualnej rozmowy doradczej. To właśnie podczas indywidualnych konsultacji młodzi ludzie najlepiej nauczą się dokonywania autoanalizy, dostrzegania swoich mocnych stron i rozwijania ich w szanse i możliwości rozwoju, wyznaczania celów i realnego planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej. Badania wskazują, że indywidualne rozmowy doradcze w okresie szkolnym skutkują w dorosłym życiu większą satysfakcją zawodową i życiową, wyższymi zarobkami i mniejszym ryzykiem bezrobocia⁶⁵.

5A. Regularna diagnoza zasobów i talentów uczniów

Dlaczego to jest ważne

Niezwykle ważnym elementem edukacji jest diagnoza. W doradztwie zawodowym jest ona

⁶⁴ Regulacje dotyczące form realizacji doradztwa zawodowego oraz zajęć, w trakcie których będą realizowane działania z zakresu doradztwa zawodowego wprowadzono w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. [\[link\]](#)

⁶⁵ OECD (2021). *Career conversations: Why it is important for students to talk about their futures in work with teachers, family and friends*. OECD Education Policy Perspectives, No. 42, OECD Publishing, Paris. [\[link\]](#)

szczególnie istotna, ponieważ świadomość siebie samego jest kluczowa w podejmowaniu odpowiednich decyzji dotyczących własnej przyszłości⁶⁶. Dlatego skuteczne metody wsparcia zarówno dzieci, jak i osób dorosłych opierają się na identyfikacji i wzmacnianiu mocnych stron. Każdy człowiek potrzebuje czuć się w czymś dobry. **Dobrze ugruntowana, pozytywna samoocena jest zatem podstawową kompetencją zapobiegającą niepowodzeniom karierowym.**

Zdaniem psychologów, aby człowiek miał trwale dobrą samoocenę, każda dostrzegana przez niego wada musi być równoważona przez 9 zalet⁶⁷. Z tego względu, budując portfolio mocnych stron bierze się pod uwagę szeroką paletę możliwości. Jeśli ktoś nie może się pochwalić np. umiejętnością rysowania czy talentem matematycznym, można mu uświadomić, że mocne strony to także manualna zręczność, spostrzegawczość czy rozeznanie w modzie. Poczucie pewności posiadania kompetencji w danej dziedzinie daje stabilny punkt oparcia i sprawia, że człowiek odważniej eksperymentuje z kolejnymi, bardziej wymagającymi dziedzinami.

Praca nad rozwijaniem kompetencji uczniów będzie skuteczniejsza, jeśli zostanie uprzednio dokonana diagnoza zasobów i talentów ucznia. Świadomy trening kompetencji powinien odbywać się równocześnie z naturalnym rozwojem tożsamości młodego człowieka, z uwzględnieniem jego potrzeb i wartości. Taka diagnoza powinna być dokonywana regularnie w formie dostosowanej do wieku uczniów, w początkowych etapach edukacyjnych przez wychowawców we współpracy ze szkolnymi specjalistami z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także w porozumieniu ze szkolnym doradcą zawodowym. Jest to również doskonały sposób na indywidualizację procesu edukacyjnego. Dzięki temu nauczyciel może zaproponować uczniowi właściwą dla niego technikę uczenia się oraz źródła wiedzy w formie, która najlepiej do ucznia trafia. Jest to również okazja do wsparcia rozwoju uczniów poprzez zachęcenie ich do udziału w odpowiadających ich uzdolnieniom zajęciach pozalekcyjnych, takich jak koła naukowe, wolontariat, zajęcia sportowe, artystyczne czy techniczne. W ten sposób wychowawcy w porozumieniu z rodzicami bazują na mocnych stronach ucznia i rozwijają jego talenty.

(...) to się przekłada na rynek pracy. ¾ kandydatów nie potrafi odpowiedzieć na pytanie, w czym jest dobry. Jak już odpowie i wymieni te przymiotniki, to nie potrafi tego poprzeć przykładem. Ludzie nie potrafią mówić o sobie. Co gorsza, nie potrafią mówić o sobie dobrze. Pokutuje takie przekonanie, że mówienie o sobie jest nietaktowne, trochę niegrzeczne, świadczy o tym, że masz

⁶⁶ Wrzosek M. (2022). Indywidualne doradztwo zawodowe: rozmowa doradcza. Praktyczny poradnik dla doradców zawodowych i osób pracujących z młodzieżą. Mapa Karier. [\[link\]](#)

⁶⁷ Szumiło, E. (2008). Budowanie poczucia własnej wartości jako istotne działanie w strategiach radzenia sobie ze stresem. W: Kształcenie nauczycieli w szkole wyższej: wybrane zagadnienia. Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. [\[link\]](#)

za bardzo rozdmuchane ego. Trzeba umieć mówić o sobie dobrze w kontekście tego, jakie są moje zasoby, dlaczego jestem w tym dobra i co za tym idzie.

Przeprowadzając diagnozę należy pamiętać o tym, by nie stosować zbyt wcześnie testów zainteresowań zawodowych. W licznych publikacjach naukowych wskazano, że preferencje uczniów kształtują się niemal do ostatniej chwili przed decyzją o wyborze kolejnego etapu edukacji i że nie powinno się testować zainteresowań zawodowych przed ukończeniem przez ucznia szkoły podstawowej⁶⁸. Niektóre badania podważają ten pogląd, wskazując na stosunkowo dużą stabilność zainteresowań zawodowych już w wieku 12 lat⁶⁹. Mimo to testy zainteresowań zawodowych mogą przedwcześnie kształtować przekonania ucznia o swoich talentach i powodować spadek zaangażowania w zakresie uczenia się przedmiotów niezwiązanych z zakładanym kierunkiem rozwoju. Okres nauki w szkole powinien być maksymalnie wykorzystany do zbudowania potencjału ucznia we wszystkich dziedzinach, zwłaszcza tych, w których ma niedobory. Testy zainteresowań zawodowych mogą natomiast być przydatne w końcowym etapie nauki, kiedy uczeń musi zdecydować o swoim dalszym życiu i odczuwa związany z tym stres.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoły powinny regularnie przeprowadzać staranną diagnozę zasobów i talentów (a także niedoborów) u każdego ucznia.
2. Szkoły powinny dopasowywać metody pracy z uczniem do jego indywidualnych potrzeb wynikających z diagnozy.

5B. Umożliwienie każdemu uczniowi odbycia indywidualnej rozmowy doradczej

Dlaczego to jest ważne

Każdy uczeń musi mieć możliwość skorzystania z indywidualnego spotkania (a najlepiej serii spotkań) z osobą specjalizującą się w doradztwie zawodowym. Wiele korzyści dla uczniów przynosi odbywanie konsultacji indywidualnych z etatowym doradcą szkolnym. Jako pracownik szkoły zna

⁶⁸ Watson, M., & McMahon, M. (Eds.) (2016). *Career Exploration and Development in Childhood: Perspectives from theory, practice and research* (1st ed.). Routledge. [\[link\]](#)

⁶⁹ Low, K. S. D., Yoon, M., Roberts, B. W., & Rounds, J. (2005). *The Stability of Vocational Interests From Early Adolescence to Middle Adulthood: A Quantitative Review of Longitudinal Studies*. *Psychological Bulletin*, 131(5), 713-737. [\[link\]](#)

on uczniów, widzi ich w różnych sytuacjach, zna ich osiągnięcia, ma wgląd w ich wyniki w nauce, może zasięgnąć informacji o ich mocnych stronach od wychowawcy i nauczycieli.

Jeżeli w szkole nie pracuje etatowy doradca zawodowy, takie rozmowy o charakterze doradczym powinni odbywać, w ramach działań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, szkolni specjaliści – pedagog lub psycholog. Bywa też tak, że uczniowie sami wybierają swojego mentora, którego proszą o poradę – np. wychowawcę czy ulubionego nauczyciela. Jest ważne, by w takim przypadku zadbać o przeszkolenie osób, które prowadzą takie rozmowy z uczniami. Władze samorządowe powinny zapewnić bezpłatne szkolenia w tym zakresie.

Od 3 lat w naszej gminie są studia podyplomowe dla wszystkich nauczycieli – tutoring i coaching w edukacji. 50% sponsoruje gmina na „dzień dobry” dla wszystkich. Osobiście skończyłam takie studia, niezwykle sobie chwalebę, to było fantastyczne doświadczenie. U mnie w szkole mam siedmiu nauczycieli, którzy poszli tym samym śladem. Drugie 50% ja dorzucam ze swojego doskonalenia z puli, którą mam w szkole. I wierzcie mi, wychowawcy, którzy mają świadomość, jak można pobawić się pytaniami z uczniem i z rodzicami, to jest kompletnie inny wychowawca, to jest po prostu rewelacja, jeżeli chodzi o współpracę nie tylko z uczniami, ale też z pozostałymi nauczycielami.

Jeśli w szkole nie ma specjalisty, który może zaoferować uczniom profesjonalne konsultacje z zakresu doradztwa, zadaniem szkolnego koordynatora doradztwa zawodowego jest organizacja systemu, w którym każdy uczeń ma z kim indywidualnie porozmawiać. Rolę doradcy może pełnić: mentor szkolny (specjalista, wychowawca, nauczyciel), mentor-wolontariusz (absolwent, rodzic), doradca spoza szkoły (instytucje publiczne lub prywatne). Koordynator powinien informować uczniów, gdzie mogą znaleźć wsparcie w tym zakresie.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Szkoła powinna przynajmniej raz w roku zapewnić każdemu uczniowi możliwość odbycia indywidualnej rozmowy doradczej z wyszkolonym specjalistą.

5C. Przestrzeń na indywidualne konsultacje z doradztwa zawodowego w szkole

Dlaczego to jest ważne

Profesjonalna rozmowa doradcza musi być prowadzona przez specjalistę w odpowiednich warunkach gwarantujących dyskrecję⁷⁰. Ważną kwestią jest wyznaczenie miejsca – najlepiej gabinetu – który doradca będzie miał do swojej dyspozycji (a to w szkołach często nie jest takie łatwe). Idealnie jest, jeśli każdy specjalista szkolny, w tym doradca, ma swój własny gabinet, którego nie dzieli z nikim innym. Praktyka pokazuje jednak, że w budynkach szkolnych często brakuje wystarczającej ilości gabinetów dla specjalistów – takich jak pedagog, psycholog czy właśnie doradca zawodowy. Jeśli wygospodarowanie osobnego gabinetu nie jest możliwe, niech będzie to zawsze ten sam pokój, dzielony np. z innym specjalistą szkolnym, lub sala lekcyjna, w której doradca będzie miał swoją szafkę.

Doradca podczas konsultacji potrzebuje komputera z drukarką i dostępem do internetu. Rozmowy powinien zaś prowadzić w miejscu, gdzie będzie trzymał swoje materiały, pomoce i narzędzia (np. wydrukowane testy diagnostyczne) oraz gdzie będzie mógł bezpiecznie przechowywać notatki z konsultacji. Jeśli szkoła nie ma środków na wyposażenie miejsca pracy doradcy w odpowiedni sprzęt, narzędzia i materiały, warto spróbować w tym zakresie wykorzystać współpracę z sojusznikami i sponsorami szkoły.

Indywidualne rozmowy doradcze mogą również odbywać się w sali przeznaczonej na Szkolny Punkt Informacji i Kariery (SzPiK) lub Szkolny Ośrodek Kariery (SzOK) w czasie, gdy nie jest wykorzystywana do spotkań grup uczniów z przedstawicielami rynku pracy.

CO TRZEBA ZROBIĆ

1. Dyrektorzy szkół powinni zapewnić w swoich placówkach odpowiednio wyposażone pomieszczenie, w którym mogłyby odbywać się indywidualne rozmowy doradcy z uczniami.

Jak można pomóc?

→ Samorządy i dyrektorzy szkół powinni zadbać o to, by w każdej szkole zatrudniono na etacie specjalistę doradcę zawodowego. Jeśli istnieją ograniczenia

⁷⁰ Wrzosek M. (2022). *Indywidualne doradztwo zawodowe: rozmowa doradcza. Praktyczny poradnik dla doradców zawodowych i osób pracujących z młodzieżą*. Mapa Karier. [\[link\]](#)

budżetowe, warto poszukać źródeł finansowania na opłacenie konsultacji doradczych ze specjalistą – mogą to być środki finansowe Rady Rodziców lub sponsorów, np. lokalnych przedsiębiorców. Szkoła może zatrudnić takiego specjalistę na kilka dyżurów w tygodniu. Jeśli w szkole i w instytucjach ją wspierających nie ma nikogo, kto może otoczyć uczniów indywidualną opieką doradczą, warto rozważyć nawiązanie współpracy z doradcą, który będzie zdalnie pracował z uczniami potrzebującymi pomocy.

- Sojusznicy i partnerzy szkół mogą pomóc w wygospodarowaniu i wyposażeniu miejsca pracy doradcy.
- Firmy i organizacje pozarządowe mogą zaoferować pomoc w kształceniu pracowników szkoły w zakresie przeprowadzania diagnozy i poradnictwa zawodowego albo zapewnić szkole wykwalifikowanego doradcę.
- Szkoły powinny utrzymywać współpracę z absolwentami, m. in. zachęcając ich do prowadzenia działań doradczych dla młodszych uczniów po przeszkoleniu.

Zakończenie

W poprzedniej edycji PowerED wspólnie z ekspertkami i ekspertami z różnych sektorów zastanawialiśmy się na tym, jak edukacja wspierana zasobami cyfrowymi może wyrównywać szanse edukacyjne. Uznaliśmy, że każdy dyrektor i dyrektorka szkoły, każdy nauczyciel i nauczycielka dysponują pewnym repertuarem możliwych działań i decyzji, które sprawią, że ich uczniom i uczennicom łatwiej będzie osiągnąć edukacyjny sukces. Naturalną dla nas decyzją było więc kontynuowanie tego namysłu w kontekście szkolnego doradztwa zawodowego, które od lat znajduje się w centrum zainteresowania jednego z naszych projektów – Mapy Karier.

Doradztwo zawodowe to nie wskazywanie uczniowi zawodu, który ma wykonywać. To dla niego szansa na urealnienie swojego myślenia o przyszłości, odejście od czysto teoretycznej pragmatyki systemu oświaty. Dobrze poprowadzone doradztwo zawodowe w szkole to poszerzanie horyzontów, eksplorowanie możliwości i odkrywanie wspólnie z dziećmi granic wyobraźni w zakresie tego, co można robić w życiu. Bez narzucania czegokolwiek, bez projektowania na młodych ludzi naszych wyobrażeń i bez udawania, że wiemy, jak rynek pracy będzie wyglądał za 20 lat.

Tak jak rok wcześniej, zapytaliśmy zatem kilkudziesięciu ekspertów i ekspertek o to, jak tę wizję wdrożyć na poziomie szkoły, dysponując tym, co jest: prawem oświatowym, realiami szkolnymi

i ograniczonym czasem, jaki nauczyciele dostają na realizowanie doradztwa w szkole. Zależało nam na tym, aby zebrać dobre praktyki i zaproponować rekomendacje, które będą na dziś, na teraz, do wdrożenia w każdej szkole, która się na to zdecyduje. Bo ten młody człowiek jest tu i teraz. Tu i teraz ma problemy, zмага się z brakiem pewności siebie, przeżywa emocje, ma wątpliwości, ma pasję. To on (ona) powinien się znaleźć w centrum wszystkich działań w szkole. Także (a może przede wszystkim?) tych związanych z doradztwem.

O tym właśnie jest ten dokument. O tym, że cała wioska wychowuje nasze dzieci. Że społeczność wokół szkoły może wziąć na siebie część odpowiedzialności za to, co będzie ona oferowała swoim uczniom. Nie czekajmy na zmiany w prawie, nie czekajmy na dyrektywy, ustawy, rozporządzenia. Działajmy w swojej „wiosce” z tym, co mamy. Z zasobami, które są dostępne i w ramach systemu, który zastaliśmy.

Naszym celem było uświadomienie wszystkim, że społeczność złożona z nauczycieli, rodziców, samorządowców, lokalnych przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, etc. może i powinna działać wspólnie na rzecz wychowania młodych ludzi do przyszłości – tak, aby interesy dzieci i młodych ludzi były w samym centrum tego działania. Nie interesy gminy, nie zysk przedsiębiorstwa i nie miejsce szkoły w rankingach. Ta perspektywa wymaga podjęcia decyzji podążania za konkretnymi wartościami – równością w dostępie do edukacji, transparentnością, uczciwością, współpracą. Bez tych wartości, wokół których warto budować społeczności i środowiska edukacyjne, bez liderów i liderek, którzy wezmą na siebie ciężar dyktowania tych wartości, proces wspierania dzieci i młodzieży może być bardzo trudny. Oddajemy w Państwa ręce przemyślany plan działania, który może – na poziomie lokalnym, wśród swoich – stworzyć w tych trudnych czasach nową jakość edukacji i wychowania dzieci, która przełoży się na rozwój całej społeczności.



Mapa Karier to darmowe i interaktywne narzędzie wspierania rozwoju zawodowego, stworzone i rozwijane przez fundację Katalyst Education, inicjatora PowerED.

Mapa Karier powstała po to, by w atrakcyjny sposób poszerzać wiedzę dzieci i młodzieży o rynku pracy oraz o świecie zawodów.

ZASOBY DLA UCZNIÓW:

Miasto zawodów - interaktywna mapa miasta dla najmłodszych użytkowników;

Ścieżki kariery - intuicyjna przeglądarka informacji o zawodach dla starszych uczniów;

Filtr preferencji - narzędzie, pomagające znaleźć dopasowane ścieżki kariery;

#ZawodowyStream - cykl wywiadów online z przedstawicielami wybranych zawodów i branż.

ZASOBY DLA NAUCZYCIELI I DORADCÓW ZAWODOWYCH:

Pomysły na zajęcia dla przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych;

Blog oraz poradniki na temat doradztwa zawodowego;

Webinary i warsztaty rozwijające kompetencje.

Materiały zgodne z treściami programowymi dostępne bez opłat i bez rejestracji.

**Sprawdź, jak wykorzystać
Mapę Karier w Twojej szkole**



PowerED

DORADZTWO ZAWODOWE W WYRÓWNYWANIU
SZANS EDUKACYJNYCH



Organizatorem PowerED jest Fundacja Katalyst Education, tworząca darmowe cyfrowe narzędzia edukacyjne (Pi-stacja, Mapa Karier), oraz Elektrownia Powiśle.

Na stronie wydarzenia power-ed.pl można zapoznać się z nagraniem debaty plenarnej oraz pobrać niniejszy dokument.

Masz pytanie? Napisz do nas: kontakt@katalysteducation.org.

© Katalyst Education 2022



Dokument udostępniony na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa
– Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.pl>